

PRAVOBRANITELJICA
ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

IZVJEŠĆE O RADU ZA 2023.

Zagreb, ožujak 2024.

SAŽETAK

REPUBLIKA
HRVATSKA

**REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVOBRANITELJICA
ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA**

Ev. broj: PRS 12-02/24-14

Ur. broj: 08-24-01

Zagreb, 29. ožujka 2024.

**HRVATSKI SABOR
Predsjednik, g. Gordan Jandroković
Trg sv. Marka 6
10 000 Zagreb**

Predmet: Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2023. godinu

Poštovani predsjedniče Hrvatskog sabora, gospodine Jandrokoviću,
Sukladno obvezi iz čl. 22. st. 1. Zakona o ravnopravnosti spolova dostavljam Hrvatskom saboru *Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2023. godinu* i zapis istog na CD-u zajedno sa njegovim *Sažetkom*.

Uz naprijed navedeno godišnje Izvješće o radu, sukladno obvezi iz čl. 35. st. 3. Zakona o fiskalnoj odgovornosti (NN, broj 111/18 i 83/23), dostavljam Vam i Izjavu o fiskalnoj odgovornosti za 2023. godinu (Prilozi: 1.a i 2.a).

S poštovanjem,

Višnja Ljubičić, dipl.iur.

Privitak:

- navedeno

Dostaviti:

- naslovu

- arhivi

Preobraženska 4/1
10 000 Zagreb
Hrvatska

tel: ++385 (0)1 48 48 100
++385 (0)1 48 28 033

Fax: ++385 (0)1 48 44 600
e-mail: ravnopravnost@prs.hr
www.prs.hr

Sadržaj

UVODNA RIJEČ PRAVOBRANITELJICE.....	1
I. POKAZATELJI O RADU PRAVOBRANITELJICE U 2023. GODINI.....	4
1 ZAŠTITA GRAĐANA/KI OD DISKRIMINACIJE U PODRUČJU RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA - ANALIZA PRITUŽBI	4
2 PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA - ANALIZA AKTIVNOSTI	5
II. EU PROJEKTI I DRUGI MEĐUNARODNI I NACIONALNI PROJEKTI.....	8
1.1. EU-projekt „Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojčicama i ženama te stvaranje sigurnijeg online okruženja (bE-SAFE)“	8
III. ANALIZA PO PODRUČJIMA	9
1 ZAPOSŁJAVANJE I RAD.....	9
1.1. ZAPOSLENOST I RADNA AKTIVNOST	9
1.2. RODNO UVJETOVANA SEGREGACIJA TRŽIŠTA RADA	10
1.3. JAZ U PLAĆAMA I MIROVINAMA.....	10
1.4. SAMOZAPOSŁJAVANJE I PODUZETNIŠTVO ŽENA.....	11
1.5. SPOLNO UZNEMIRAVANJE.....	11
1.6. RODILJNE I RODITELJSKE POTPORE.....	12
1.7. DEMOGRAFSKA POLITIKA	12
2 RODNO UTEMELJENO NASILJE.....	13
2.1. NASILJE U OBITELJI	13
2.1.1. Prekršajna djela nasilja u obitelji	13
2.1.2. Kaznena djela nasilja u obitelji/među bliskim osobama.....	13
2.1.3. Femicid.....	14
2.1.4. Trendovi.....	14
2.1.5. Psihosocijalni tretman počinitelja nasilničkih djela.....	14
2.1.6. Postupanje policije i pravosuđa prema žrtvama nasilja u obitelji.....	15
2.1.7. Postupanje Hrvatskog zavoda za socijalni rad prema žrtvama nasilja u obitelji	15
2.1.8. Provedba Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji	16
2.2. SILOVANJE	16
3 RODITELJSKA SKRB.....	16
4 LGBTIQ OSOBE.....	17
4.1. DISKRIMINACIJA TEMELJEM SPOLNE ORIJENTACIJE	17
4.2. DISKRIMINACIJA TEMELJEM RODNOG IDENTITETA	17
5 OBRAZOVANJE.....	18
6 MEDIJI.....	18
6.1. PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA KROZ ISTUPE U MEDIJIMA.....	19
7 POLITIČKA PARTICIPACIJA.....	19

8 RIZICI VIŠESTRUKI DISKRIMINACIJE	20
8.1. ŽENE U RURALNIM PODRUČJIMA	20
8.2. ŽENE S INVALIDITETOM	20
8.3. PRIPADNICE NACIONALNIH MANJINA	20
8.4. PROSTITUCIJA	21
8.5. ŽRTVE TRGOVANJA LJUDIMA	21
8.6. ŽENE OVISNICE.....	21
9 ZDRAVLJE	22
9.1. REPRODUKTIVNO ZDRAVLJE.....	22
9.2. MENTALNO ZDRAVLJE.....	22
10 ŽENE I SPORT	23
11 RAVNOPRAVNOST SPOLOVA I TRAŽITELJI/CE MEĐUNARODNE I PRIVREMENE ZAŠTITE	23
12 PROVEDBA NACIONALNOG AKCIJSKOG PLANA PROVEDBE REZOLUCIJE VIJEĆA SIGURNOSTI UN-A 1325(2000) – O ŽENAMA, MIRU I SIGURNOSTI I SRODNIH REZOLUCIJA	24
12.1. ŽRTVE SEKSUALNOG NASILJA U DOMOVINSKOM RATU.....	24
13 MEHANIZMI ZA PROVEDBU ZAKONA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA	24
14 ZAKONI I PROPISI - INICIJATIVE PRAVOBRANITELJICE	25
IV. FINACIJSKO POSLOVANJE	25
V. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE PRAVOBRANITELJICE	26

POPIS KRATICA

Kratika	Naziv
DZS	Državni zavod za statistiku
EIGE	Europski institut za ravnopravnost spolova
ESLJP	Europski sud za ljudska prava
EQUINET	Europska mreža tijela za jednakost
EU	Europska unija
FRA	Agencija EU za temeljna ljudska prava
GREVIO	Grupa stručnjaka/inja za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji
HANFA	Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga
HZSR	Hrvatski zavod za socijalni rad
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
JLP(R)S	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave
MKB	Međunarodna klasifikacija bolesti
MPGUDI	Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine
MPU	Ministarstvo pravosuđa i uprave
MROSP	Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
NZV	Nacionalno zdravstveno vijeće
RH	Republika Hrvatska
UN	Ujedinjeni narodi
ZRS	Zakon o ravnopravnosti spolova
ZSD	Zakon o suzbijanju diskriminacije

UVODNA RIJEČ PRAVOBRANITELJICE

Pred vama je Godišnje izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2023. godinu. Predmetno Izvješće o radu Pravobraniteljice čini presjek godišnjeg rada institucije, ukazuje na pojedine trendove vezane uz diskriminaciju na temelju spola, bračnog i obiteljskog statusa, trudnoće i materinstva, spolne orijentacije i rodnog identiteta te u područjima: rada, zapošljavanja i socijalne sigurnosti, rodno utemeljenog nasilja, obitelji i roditeljske skrbi, obrazovanja, medija, političke participacije, reproduktivnog i mentalnog zdravlja, sporta i rizika od višestruke diskriminacije.

Iako su pred nama i u 2023. godini bili brojni izazovi u okviru područja koja pratimo sukladno Zakonu o ravnopravnosti spolova i zakonskim nadležnostima, možemo reći da je u javnom prostoru dominirala problematika femicida i drugih oblika rodno utemeljenog nasilja, unaprjeđenja kaznenog zakonodavstva u ovom području, nejednakosti na tržištu rada, spolnog uznemiravanja te uznemiravanja, seksizama i diskriminatornog ponašanja u javnom prostoru, uključujući u odnosu prema LGBTIQ populaciji, kao i pojačanog i od strane pojedinih medija neprimjerenog medijskog praćenja i izvještavanja o transrodnim osobama i stručnjacima/kinjama koji rade s navedenom populacijom, a u okviru svih kojih je, dosljedno promičući načelo ravnopravnosti spolova, postupala i institucija Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova.

I ove godine institucija Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova nastavila je s proaktivnim radom na praćenju Zakona o ravnopravnosti spolova i drugih povezanih zakona i politika te na razmatranju slučajeva diskriminacije i kršenja načela ravnopravnosti spolova. Kontinuirano smo analizirati brojne zakone i propise, predlagali njihove izmjene i dopune, a sve kako bi se isti uskladili sa Zakonom o ravnopravnosti spolova.

U okviru redovnih aktivnosti 2023. godine radili smo na značajnom broju predmeta, njih 1.909, kao nositeljica ili partnerska institucija provodili smo 3 europska i međunarodna projekta, bili smo prisutni u javnosti i u gotovo svim dijelovima zemlje kroz više od 150 aktivnosti organiziranih uživo i online te smo kontinuirano izdavali javna priopćenja i nastupali u medijima sa svrhom promocije načela ravnopravnosti spolova.

Krajem studenog prošle 2023. godine, obilježili smo *20 godina od donošenja prvog Zakona o ravnopravnosti spolova* u Hrvatskoj i isto toliko godina *djelovanja institucije Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova*. Bila je to još jedna važna obljetnica, kojom smo se podsjetili na značajne trenutke u povijesnom razvoju pravnog i institucionalnog okvira ustavnog načela ravnopravnosti spolova, ali i dali određena jamstva daljnjeg promicanja načela ravnopravnosti.

Tijekom izvještajne godine surađivali smo i s brojem ključnim društvenim dionicima - državnim tijelima, lokalnom i područnom (regionalnom) samoupravom, javnim ustanovama, fakultetima i visokim učilištima, organizacijama civilnog društva te regionalnim i međunarodnim tijelima i organizacijama.

U tom dijelu potrebno je istaknuti i nastavak naše suradnje s obrazovnim i akademskim institucijama, u smislu pružanja stručne, edukativne i savjetodavne pomoći u unaprjeđenju njihovih internih antidiskriminacijskih akata i procesa, kao i s tijelima države uprave u jačanju kapaciteta stručnjaka/kinja. Nastavili smo tako s predavanjima polaznicima/ama temeljnog tečaja za pravosudnu policiju te višim zatvorskim i probacijskim službenicima/cama, održali brojne edukacije o prevenciji i procesuiranju rodno utemeljenog nasilja namijenjene posebice djelatnicima/ama područnih ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad, ali i drugim stručnjacima/kinjama koji rade sa žrtvama nasilja. Provodili smo edukacije o ravnopravnosti spolova u okviru modula Državne škole za javnu upravu „Antidiskriminacija, ravnopravnost spolova i primjena Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom u ESI fondovima“ te održavali predavanja polaznicima/ama specijalističkog policijskog tečaja za maloljetničku delinkvenciju i kriminalitet na štetu mladeži i obitelji na Policijskoj akademiji.

U okviru vrlo *uspješne međunarodne i regionalne te suradnje na razini Europske unije*, nastavili smo s razmjenom i drugih, dodatnih primjera pozitivne prakse, gdje se osobito ističe vidljivost rada Pravobraniteljice u okviru djelovanja Europske mreže tijela za jednakost (Equinet).

Kao osnivačica Promatračkog tijela za sveobuhvatno nadgledanje, prikupljanje podataka, analizu i izvještavanje o slučajevima ubojstava žena - „*Femicide Watch*“, tijekom cijele izvještajne godine institucija Pravobraniteljice nastavila je prikupljati podatke o počinjenim ubojstvima žena te analizirati postupanja nadležnih službi u svrhu unaprjeđenja njihova rada. Kontinuirano smo pritom u svim prilikama isticali važnost primarne prevencije, edukacije stručnih radnika/ca, provedbe psihosocijalnog tretmana počinitelja i potrebu za učinkovitijom penalizacijom počinitelja od strane sudova, kao ključnih sastavnica učinkovitog suzbijanja rodno utemeljenog nasilja.

Ovom prilikom smatramo važnim naglasiti da je model Promatračkog tijela Pravobraniteljice za sveobuhvatno nadgledanje, prikupljanje podataka, analizu i izvještavanje o slučajevima ubojstava žena - „*Femicide Watch*, u kontekstu kreiranja politika suzbijanja rodno utemeljenog nasilja na osnovu iskustava, strukture, potencijalnih članova/ica i aktivnosti koje se poduzimaju u okviru njegovog djelovanja, u izvještajnoj godini ostvario dodatnu vidljivost i značajno osnažio svoj status prepoznatog primjera dobre prakse u širem kontekstu na razini Europske unije i Vijeća Europe, s priznatim visokim multiplicirajućim potencijalom.

Naš rad u području prevencije i zagovaranja učinkovitog suzbijanja rodno utemeljenog nasilja nastavio se adresiranjem problematike rodno utemeljenog nasilja u virtualnom prostoru te smo s našim projektnim partnerima iz Hrvatske, Španjolske i Portugala nastavili s provedbom EU-projekta

Pravobraniteljice „bE-SAFE - Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju te stvaranje sigurnijeg online okruženja za žene i djevojčice“, odobrenog za sufinanciranje u okviru programa Europske komisije za građane, jednakost, prava i vrijednosti (CERV). Aktivnosti trogodišnjeg projekta ukupne vrijednosti 2,2 milijuna eura, uključuju istraživačke projekte, edukacije ciljanih skupina, kao i brojne aktivnosti osvještavanja, s konačnim ciljevima, prije svega, unaprjeđenja znanja i društvene svijesti o ovom fenomenu, kao i pokretanja procesa unaprjeđenja zakonodavstva i politika utemeljenih na verificiranim stručnim analizama na lokalnoj, nacionalnoj i europskoj razini.

Imajući u vidu postignuti napredak i još uvijek prisutne brojne izazove u dosizanju stvarne ravnopravnosti spolova, institucija Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova nastavit će snažno tražiti dosljedno poštivanje svih zakona i međunarodnih dokumenata, pratiti rad državnih i lokalnih tijela na postizanju rodne ravnopravnosti, zahtijevati uklanjanje diskriminatornih praksi i biti pomoć žrtvama diskriminacije u traženju svojih prava.

Pravobraniteljica podnosi ovo Izvješće uvjerena da će njegove zaključke i preporuke Vlada Republike Hrvatske i Hrvatski sabor razmotriti i primijeniti u tekućoj godini, a sve u zajedničkom cilju unaprjeđenja ustavnog načela ravnopravnosti spolova.

Višnja Ljubičić, dipl. iur.
pravobraniteljica za ravnopravnost spolova

U Zagrebu, 29. ožujka 2024.

I. POKAZATELJI O RADU PRAVOBRANITELJICE U 2023. GODINI

U cjelovitom Izvješću o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2023. opisani su karakteristični i najznačajniji slučajevi iz prakse Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova (Pravobraniteljica) koji su se odnosili na zaštitu građana/ki od diskriminacije na području ravnopravnosti spolova sukladno odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova (ZRS) i na druge aktivnosti kojima je promicala ravnopravnost spolova.¹

Tijekom 2023., radilo se na ukupno **1.909** predmeta od kojih 829 se odnosilo na pritužbe građana/ki radi zaštite od diskriminacije, a većina ostalih na praćenja primjene ZRS-a i drugih propisa koji se tiču ravnopravnosti spolova, na suradnju na međunarodnoj, nacionalnoj i lokalnoj razini s dionicima zakonodavne i izvršne vlasti, predstavnicima/ama drugih institucija i organizacija uključujući i organizacije civilnog društva.² Specifičnost ovog izvještajnog razdoblja početak je trogodišnje provedbe EU-projekta „Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojčicama i ženama te stvaranje sigurnijeg online okruženja - CERV-2022-DAPHNE-101096462-bE-SAFE” temeljem kojeg je kao nositeljica projekta početkom 2023., osigurala uplatu Europske komisije u korist Državnog proračun RH u iznosu od 1.580.387,74 eura.

1

ZAŠTITA GRAĐANA/KI OD DISKRIMINACIJE U PODRUČJU RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA - ANALIZA PRITUŽBI

829 predmeta odnosilo se na traženje građana/ki na zaštitu od diskriminacije iz područja ravnopravnosti spolova od kojih se, kao i ranijih godina, razvrstano po spolu oštećenih osoba, većina razmatranih slučajeva odnosila na **žene - 80,8%**; razvrstano **po oblicima diskriminacije** pritužbe su se odnosile na: izravnu diskriminaciju - 94,7%, neizravnu diskriminaciju - 3,7% te na ostale slučajeve - 1,6%; dok su se razvrstane **po osnovama diskriminacije** odnosile na traženje zaštite temeljem: spola - 60,2%, višestruke diskriminacije - 28,4% (u kojima je osnov bio spol i obiteljski status), rodnog identiteta i izražavanja - 2,7%, spolne orijentacije - 2,5%, obiteljskog statusa - 1,3%, bračnog statusa - 0,8%, drugih osnova po ZSD – 2,5%, odnosno bez navođenja ikakve osnove bilo je 1,6% pritužbi. Prema **području diskriminacije** analiza pokazuje **da najveći udio od 74,7 %** čine pritužbe koje se odnose na **područje uprave** (40,5%) - od čega najveći broj čine pritužbe građana/ki u statusu roditelja odgajatelja, **područje socijalne sigurnosti, uključujući i područje socijalne skrbi, mirovinskog i zdravstvenog osiguranja** (20,1%) i na **područje zapošljavanja i rada** (14,2%), što ukazuje da je ovaj trend doista postojan i uzlazan³, potom na druga područja.

¹ Glava IX., toč. 2. Zakona o ravnopravnosti spolova (Narodne novine, br. 82/08 i 69/17) i čl.13. Zakona o suzbijanju diskriminacije (Narodne novine, br. 85/08 i 112/12).

² NAPOMENA: Brojevi poglavlja u Sažetku ne odgovaraju brojevima poglavlja u cjelovitom *Izvješću o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2023.* iz razloga što zbog propisanih 30 stranica *Sažetka* nismo bili u mogućnosti obuhvatiti sve njegove naslove i podnaslove. Pravobraniteljica stoga napominje da se kao referentni raspored poglavlja uzimaju sadržaji svake verzije *Izvješća* za sebe.

³ U 2022. - 66,45%, u 2021. - 61,8%, 2020. - 61,9%.

Od 829 analiziranih slučajeva, 121 slučaj (14,6%) se odnosio na pružanje zaštite građanima/kama koji su bili/e izloženi/e fizičkom, psihičkom i drugim oblicima nasilja u obitelji i/ili partnerskim vezama, kao i nasilju u javnom prostoru, u kojima su zaštitu tražile žene u 74,4% slučajeva, muškarci u 25,6%⁴.

Do kraja izvještajne godine riješeno je 758 (91,4%) predmeta u kojima je diskriminacija utvrđena u 189 slučajeva (24,9%), što je povećanje za 73,4 % u odnosu na 109 utvrđenih slučajeva diskriminacije u 2022. Provodeći ispitni postupak Pravobraniteljica je primala očitovanja uglavnom unutar traženih rokova te je izdala **ukupno: 248 upozorenja, 273 preporuke, 64 prijedloga**⁵, nadležnom državnom odvjetništvu prijavila je sumnju na počinjenje **kaznenog djela u 9 slučajeva**, na **prekršajno djelo u 1 slučaju**, dok je za nezavršenih 71 slučajeva iz 2023. (8,6%) ishod bio nepoznat do kraja izvještajnog razdoblja. Strankama je pružila obavijest o pravima i obvezama u 766 slučajeva (92,4%), a 59 pritužbi je djelomično ili u cijelosti prosljedila drugom tijelu nadležnom za postupanje.

2

PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA - ANALIZA AKTIVNOSTI

Pravobraniteljica, osim što prati provedbu ZRS-a i svih drugih propisa koji se tiču ravnopravnosti spolova, promiče ravnopravnost spolova u svrhu podizanja svijesti šire javnosti o ravnopravnosti muškaraca i žena kao jednoj od temeljnih vrijednosti i uvjeta za brži ekonomski razvoj i socijalni prosperitet društva čemu je, ukupno gledano, bio posvećen velik dio rada Pravobraniteljice tijekom godine.

Analiza se odnosi na **995** novo-otvorenih predmeta u 2023., od čega:

I. 843 ili 84,7% predmeta otvorenih temeljem upita institucija, organizacija ili pravnih i fizičkih osoba iz zemlje i inozemstva;

II. 152 ili 15,3% predmeta otvorenih **inicijativom Pravobraniteljice** radi praćenja primjene ZRS-a.

1. Pravobraniteljica je u naprijed navedenih 995 predmeta donijela sljedeće odluke: **21 upozorenje** (u 13 slučajeva putem javnih priopćenja vezano za različite društvene pojave); **41 preporuku** (jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, tijelima državne uprave i organizacijama civilnog društva); **94 prijedloga** (institucionalnim mehanizmima nadležnim za osiguranje provedbe ZRS-a na nacionalnoj i lokalnoj razini, zastupnicima/ama u Hrvatskom saboru i drugim tijelima državne uprave).

2. Na aplikaciji **e-Savjetovanje** redovno je pratila objave i pri tome u pojedinim slučajevima aplicirala primjedbe i prijedloge na objavljene nacрте zakone i druge propise. Ukupno je dala 59 mišljenja i prijedloga kroz e-Savjetovanje i druge oblike suradnje s tijelima državne uprave i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

⁴ Nasilje nad ženama smatra se oblikom spolne diskriminacije s najtežim posljedicama za fizičko dostojanstvo i integritet žena, a postupanje Pravobraniteljice s tim u vezi temelji se na odredbi čl. 4. ZRS-a temeljem koje se ne smiju ograničavati ili umanjiti sadržaji jamstva o ravnopravnosti spolova koji izviru iz općih pravila međunarodnog prava, pravne stečevine EU, Konvencije Ujedinjenih naroda o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, kao i Ugovora UN-a o građanskim i političkim pravima.

⁵ **Zadržan je trend uvažavanja njezinih upozorenja/preporuke/prijedloga na visokih 95%.**

3. Sudjelovala je kao članica u **8 radnih tijela**⁶, od kojih je jednim predsjedavala („Promatračkim tijelom za sveobuhvatno nadgledanje, prikupljane podataka, analizu slučajeva ubojstava žena i izvještavanje - **Femicide Watch**“, kojeg je osnovala 2017.) i u **8 radnih skupina**⁷.

4. Na regionalnoj i međunarodnoj razini članica je 3 tijela s kojima je redovno surađivala: (1) Radno tijelo za jednakost Jugoistočne Europe, sudjelovala u njegovom osnivanju 2016., (2) Europska mreža tijela za jednakost (EQUINET) u kojoj sudjeluje u 7 radnih skupina i (3) Upravni odbor Agencije EU za temeljna ljudska prava (FRA).

5. Provodila je **4 memoranduma/sporazuma** o suradnji potpisana sa: **Policijskom akademijom** Ministarstva unutarnjih poslova (2012.), **Pučkom pravobraniteljicom, Pravobraniteljicom za djecu i Pravobraniteljicom za osobe s invaliditetom** (2013.), **Ministarstvom obrane** Republike Hrvatske (2017.) i **Pravnim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu** (2022.).

6. Provodila je aktivnosti kao nositeljica i/ili partnerska, odnosno podržavateljska institucija u **3 projekta** financirana sredstvima Europske unije i/ili iz drugih međunarodnih izvora financiranja i u **1 projektu** financiranom sredstvima Grada Zagreba, i to **kao nositeljica: (1)** EU-projekt „Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojčicama i ženama te stvaranje sigurnijeg online okruženja - CERV-2022-DAPHNE-101096462-bE-SAFE“, kojeg narednih 36 mjeseci provodi u partnerstvu s 3 organizacije iz Hrvatske, 2 iz Portugala i 1 iz Španjolske, vrijednog 2.194.983,02 eura⁸; **kao podržavateljska institucija: (2)** EU-projekt “TEAMWORK#2: combaT sExuaALharassMent in the WORKplace vol_2” i **(3)** međunarodni projekt “Gender Pay Gap in the post-Covid 19 Western Balkans”, te **kao partnerska institucija** u projektu **(4)** „Oboji svijet! - misli, odluči, djeluj, uključi“, financiranog sredstvima Grada Zagreba.

7. Pravobraniteljica je bila **pokroviteljica** “Festivala žena iz ruralnih područja Koprivničko-križevačke županije” održanog u Koprivničko-križevačkoj županiji (Kalinovac, 1.7.2023.).

8. Pravobraniteljica je **organizirala 2 konferencije**: Međunarodnu Kick-off konferenciju kojom je službeno otvorila EU-projekt „Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojčicama i ženama te stvaranje sigurnijeg online okruženja“ (Zagreb, 7.3.2023.) i konferenciju „Izazovi u provedbi Zakona o ravnopravnosti spolova“, kojom je obilježena 20-a godišnjica stupanja na

⁶ **Radna tijela: (1)** Promatračko tijelo za sveobuhvatno nadgledanje, prikupljane podataka, analizu slučajeva ubojstava žena i izvještavanje - „**Femicide Watch**“; **(2)** Odbor za praćenje Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020.; **(3)** Odbor za praćenje „Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali 2021.-2027.“; **(4)** Odbor za praćenje Operativnog programa „Konkurentnost i kohezija 2014.- 2020. i **(5)** Odbor za praćenje Operativnog programa „Konkurentnost i kohezija 2021.- 2027. i Integriranog teritorijalnog programa 2021.-2027.“; **(6)** Odbor za praćenje Programa Fonda za unutarnju sigurnost 2021.-2027. (ISF Program); **(7)** Odbor za praćenje Programa Fonda za azil, migracije i integraciju 2021.-2027. (AMIF Program) i **(8)** Odbor za praćenje Programa Fonda za integrirano upravljanje granicama, instrumenata za financijsku potporu u području upravljanja granicama i vizne politike 2021.-2027. (BMVI Program).

⁷ **Radne skupine: (1)** Radna skupina za izradu „Nacionalnog plana za uključivanje Roma za razdoblje od 2021. do 2027.“ i „Akcijskog plana za provedbu Nacionalnog plana za uključivanje Roma za razdoblje od 2021. do 2027., za 2023.-2025, **(2)** Radna skupina za unaprjeđenje zakonodavnog okvira zaštite od nasilja nad ženama i nasilja u obitelji **(3)** Radna skupina za donošenje „Protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja“; **(4)** Radna skupina za praćenje provedbe „Protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja“; **(5)** Radna skupina za izradu provedbenih planova – Akcijskog plana zaštite i promicanja ljudskih prava 2024.-2025. i Akcijskog plana suzbijanja diskriminacije 2024.-2025.; **(6)** „Institucionalna koordinacija za podatke o jednakosti“ za potrebe EU Radne skupine visoke razine za nediskriminaciju, jednakost i raznolikost; **(7)** Članica Mreže koordinator/ica za nediskriminaciju; **(8)** Meduresorna radna skupina za izradu prijedloga Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira.

⁸ **Ovo je peti po redu projekt financiran sredstvima Europske komisije kojeg je Pravobraniteljica nositeljica**, do sada je bila nositeljica slijedećih projekata: (1) JUST/2012/PROG/AG/GE/4157 iz 2013., (2) JUST/2014/RGEN/AG/GEND/7796 iz 2016., (3) JUST/2016/RGEN/AG/VAWA/9940 iz 2017. i (4) REC-RGEN-PENS-AG-2017-820696-GPPG iz 2018., temeljem kojih je realizirala na području Hrvatske sredstva Europske komisije ukupne vrijednosti od **1.590.966 eura**.

snagu prvog Zakona o ravnopravnosti spolova te 20-a godišnjica djelovanja institucije Pravobranitelja/ice za ravnopravnost spolova, uz promoviranje knjige „Rodna ravnopravnost: pravo i politike“ u izdanju Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (Zagreb, 27.11.2023.).

9. U suradnji s **4 ministarstva** i **Državnom školom za javnu upravu** samostalno je održala **13 edukacija: 3** edukacije u suradnji s Centrom za izobrazbu Ministarstva pravosuđa i uprave, **4** edukacije u suradnji s Ministarstvom rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike i Državnom školom za javnu upravu, **1** edukaciju u suradnji s Policijskom akademijom Ministarstva unutarnjih poslova, **5** edukacija u suradnji s Ministarstvom regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, Ministarstvom rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike i Državnom školom za javnu upravu.

10. U suradnji s predstavnicima/ama drugih institucija i organizacija civilnog društva samostalno je održala još **6 edukacija/predavanja: 1** za urednike/ce i novinare/ke Jutarnjeg lista, **1** u suradnji s Centrom za nove inicijative i CEE Gender Network (Central and Eastern European Network for Gender Issues), **1** u suradnji s Autonomnom ženskom kućom, **1** u suradnji s Centrom za građanske inicijative Poreč, **1** u suradnji s Centrom za rehabilitaciju Zagreb i **1** u suradnji s TAIEX-om (Technical Assistance and Information Exchange instrument of the European Commission) i Nacionalnom komisijom za libanonske žene (The National Commission for Lebanese Women – NCLW).

11. U suradnji sa srednjoškolskim i visokoškolskim odgojno-obrazovnim ustanovama samostalno je održala **5 predavanja: 1** predavanje u Hrvatskom saboru za studente/ice Diplomatskog kluba Sveučilišta Libertas, **1** seminar za ravnatelje osnovnih i srednjih škola u okviru projekta „Škole podrške: učenje za otpornost, inkluziju i mentalno zdravlje u školama Sisačko-moslavačke županije“, **1** predavanje u suradnji s Pravnim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu za zaposlenike/ce, **2** predavanja u suradnji s Fakultetom kemijskog inženjerstva i tehnologije u Zagrebu za studente/ice i zaposlenike/ce.

12. Aktivno je surađivala s tijelima državne uprave i tijelima JLP(R)S, s institucionalnim mehanizmima za osiguranje provedbe ZRS-a na nacionalnoj i lokalnoj razini, s organizacijama civilnog društva te drugim organizacijama i institucijama u zemlji i izvan nje s kojima je održala **26** sastanaka, sudjelovala je na **11** redovnih sjednica odbora Hrvatskog sabora (Odbor za ravnopravnost spolova i Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina) i na **2** tematske sjednice koje je zajednički organiziralo više odbora i/ili klubova zastupnika/ca Hrvatskog sabora, posjetila je **12 županija** i pri tome sudjelovala na **17 različitih događanja i sastanaka** s predstavnicima/ama lokalne i područne (regionalne) samouprave i drugih organizacija i institucija u svrhu stjecanja direktnog uvida u problematiku ravnopravnosti spolova na lokalnoj razini, sudjelovala je i izlagala na **24 regionalna i međunarodna javna događanja** (konferencije, okrugli stolovi, seminari i dr.) te održavala sastanke sa stranim delegacijama i predstavnicima/ama tijela i institucija na međunarodnoj i regionalnoj razini.

Zaključno, tijekom izvještajne godine nakon provedenih pojedinačnih ispitnih postupaka temeljenih na pružanju zaštite građanima/kama od diskriminacije po njihovim prijavama, te prateći učinkovitu provedbu ZRS-a i drugih propisa vezanih uz ravnopravnost spolova, a sve s ciljem promicanja ravnopravnosti spolova, **ukupno je uputila 314 pisanih preporuka, 269 upozorenja i 158 prijedloga.** Tijekom 2023., Pravobraniteljica je javno istupala i upozoravala na pojave diskriminacije pozivom na zaštitu građana/ki od diskriminacije koju je svakodnevno pružala. Javno je progovarala o negativnim trendovima na području ravnopravnosti spolova putem 13 javnih priopćenja, 130 izjava i intervjuua u medijima i kroz aktivnu suradnju s institucionalnim mehanizmima za provedbu ZRS-a i drugim

državnim i lokalnim tijelima uključujući i organizacije civilnog društva⁹. Promicala je ravnopravnost spolova na lokalnoj, nacionalnoj, ali i na regionalnoj razini koja sa velikom pažnjom i uvažavanjem prati hrvatska postignuća na ovom području. Vidljivosti rada Pravobraniteljice doprinijelo je i održavanje **6 web stranica**.¹⁰

II. EU PROJEKTI I DRUGI MEĐUNARODNI I NACIONALNI PROJEKTI

1.1. EU-projekt „Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojčicama i ženama te stvaranje sigurnijeg online okruženja (bE-SAFE)“

Pravobraniteljica je nositeljica EU-projekta „*Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojčicama i ženama te stvaranje sigurnijeg online okruženja*“, kojeg provodi sa partnerskim organizacijama iz Hrvatske, Španjolske i Portugala. Cilj EU-projekta je podizanje svijesti o problemu rodno uvjetovanog kibernetičkog nasilja na institucionalnoj i društvenoj razini, te stvaranje preduvjeta za unapređenje zakonodavnog i pravnog okvira za regulaciju kibernetičkog nasilja u Hrvatskoj, Španjolskoj i Portugalu, ali i na cjelokupnom europskom nivou. Projekt, ukupne vrijednosti u iznosu od 2.194.983,02 eura, sufinanciran je sredstvima Europske komisije temeljem programa CERV (Citizens, Equality, Rights and Values). Implementacija projekta započela je u siječnju 2023., te je ukupno trajanje provedbe 36 mjeseci. Državna tijela u RH koja daju potporu projektu su: Ministarstvo unutarnjih poslova i Ministarstvo znanosti i obrazovanja.

Projektne aktivnosti uključivale su operativno i financijsko upravljanje i koordinaciju unutar konzorcija, što podrazumijeva potpisivanje ugovora sa šest partnerskih organizacija, oformljivanje internetske stranice i izradu brošure projekta kao alata za povećanje vidljivosti, organizaciju Kick-off konferencije u Hrvatskoj te organizaciju mnogobrojnih nacionalnih i internacionalnih sastanaka. Također, započeta je provedba objedinjenog postupka javne nabave velike vrijednosti sa unificiranom metodologijom istraživačkih komponenti te sa svrhom ugovaranja izvršitelja usluge društvenog istraživanja, odnosno prikupljanja podataka o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djecom i mladima u Hrvatskoj, Španjolskoj i Portugalu. Pravobraniteljica je donijela Smjernice za zaštitu djeteta koje se odnose na sve proveditelje projektnih aktivnosti koje sadržavaju rad sa djecom. U okviru planiranih projektnih aktivnosti od strane partnerskih organizacija izrađena je metodologija kvantitativnog istraživanja te je osmišljen obrazovni program koji će se primjenjivati u sve tri zemlje u nastavku provedbenog razdoblja, te nakon završetka provođenja projekta.

Pravobraniteljica je provodila aktivnosti i kao partnerska, odnosno podržavateljska institucija u **3 projekta** financirana sredstvima Europske unije i/ili iz drugih međunarodnih izvora financiranja: **kao podržavateljska institucija** EU-projekt “TEAMWORK#2: combaT sExuaALharassMent in the WORKplace vol_2” i međunarodni projekt “Gender Pay Gap in the post-Covid 19 Western Balkans”, te **kao partnerska institucija** u projektu „Oboji svijet! - misli, odluči, djeluj, uključi”, financiranog sredstvima Grada Zagreba.

⁹ Tijekom izvještajne godine, Pravobraniteljica je bila prisutna na više od **150** događanja u Republici Hrvatskoj koja su detaljno prikazana na mrežnim stranicama <http://www.prs.hr/> i <https://be-safe.prs.hr/cms>.

¹⁰ <http://www.prs.hr/>, <https://be-safe.prs.hr/cms>, <https://gppg.prs.hr/>, <http://vawa.prs.hr>, <http://rec.prs.hr>, <http://staklenilabirint.prs.hr>

1

ZAPOŠLJAVANJE I RAD

1.1. ZAPOSLENOST I RADNA AKTIVNOST

Analize Pravobraniteljice već niz godina upućuju na kontinuirano opadanje broja radno sposobnog stanovništva, dok su podaci za 2022. - ukazivali na određenu stagnaciju. Privremeni podaci za prva tri kvartala 2023.,¹¹ ponovno ukazuju na opadanje broja radno sposobnog stanovništva iz kvartala u kvartal u prosjeku za 0,2%. Dublje usporedbe ukazuju na dvostruko veći pad broja žena u ukupnom smanjenju broja radno sposobnog stanovništva.

Prosječan broj zaposlenih muškaraca (u prva tri kvartala 2023.), prema privremenim podacima iznosio je oko 850.000 (udio od 53,2% u ukupnom prosječnom broju zaposlenih), a žena nešto više od 748.000 (udio od 46,8% u ukupnom prosječnom broju zaposlenih). Prema istim podacima, prosječna stopa zaposlenosti muškaraca u prva tri kvartala 2023., iznosila je 54,3%, a žena 44%.

Usporedba udjela pojedinog spola u aktivnom stanovništvu, kao i u prethodnim godinama, ukazuje na nižu prisutnost žena u toj kategoriji (47,3%), a iz čega proizlazi i niža prosječna stopa njihove aktivnosti od oko 47% u prva tri kvartala 2023. Svi relevantni indikatori nezaposlenosti i neaktivnosti stanovništva ukazuju na teži položaj žena, pa je tako prosječna stopa nezaposlenosti žena (u prva tri kvartala 2023.) iznosila 6,8%, što je 1,2% više od prosječne stope nezaposlenosti muškaraca u istom razdoblju (5,6%), dok podaci Eurostat-a ukazuju da je **Hrvatska i dalje među zemljama EU s iznad prosječnom stopom nezaposlenosti** te među zemljama s najvećim razlikama po spolu u stopama nezaposlenosti.

Podaci Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ) ukazuju da udio žena u ukupnoj evidenciji registrirane nezaposlenosti u 2023. (108.921) iznosi 57,1% (62.141), a udio muškaraca 42,9% (46.780) te da **žene čine pretežiti dio ukupno registriranih nezaposlenih osoba u svim županijama**. Pozitivan je trend da se ukupan broj osoba u evidenciji registrirane nezaposlenosti smanjio za 6,2% u 2023., u odnosu na prethodnu godinu (113.127), pri čemu se uočava izraženiji pad broja žena u evidenciji.

Podaci Eurostat-a ponovno ukazuju na veliku prisutnost prekarnog rada koji Hrvatsku sa stopom od 3,9% smještaju među zemlje najvećom prisutnošću prekarnog rada, dok analiza izlazaka iz evidencije nezaposlenih osoba temeljem radnog odnosa prema mjesečnim statističkim biltenima HZZ-a pokazuje čak **6,5 puta veću prisutnost ugovora o radu na određeno vrijeme** od ugovora o radu na neodređeno vrijeme po toj osnovi.

Dodatno nepovoljan položaj žena u odnosu na tržište rada proizlazi iz njihovog većeg **angažmana u neformalnoj skrbi**. Naime, prema podacima Europskog instituta za ravnopravnost spolova (EIGE) u Republici Hrvatskoj 39% žena i 28% muškaraca svakodnevno odvaja vrijeme za brigu o djeci, unucima, starijim članovima obitelji te članovima koji su osobe s invaliditetom. U obavljanju svakodnevnih kućanskih poslova (kuhanje, čišćenje i sl.) sudjeluje 78% žena i samo 34% muškaraca. Navedeni indikatori Republiku Hrvatsku stavljaju tek na 22. mjesto od 27 članica EU.

¹¹ 1. kvartal-3.275.000; 2. kvartal-3.269.000; 3. kvartal-3.262.000.

1.2. RODNO UVJETOVANA SEGREGACIJA TRŽIŠTA RADA

U pogledu horizontalne segregacije, struktura zaposlenih u različitim djelatnostima po spolu ukazuje na pretežito isti presjek kao i u prethodnom razdoblju. Podaci HANFA-e pokazuju da je udio žena u upravama dioničkih društava čije su dionice odnosno korporativne obveznice (na dan 31.12.2023.) bile uvrštene na uređeno tržište Zagrebačke burze iznosio 17,29%, dok je udio žena u nadzornim odborima navedenih društava na isti dan iznosio je 24,78%.

Navedeni podaci ukazuju na daljnju prisutnost vertikalne segregacije u odnosu na upravljačke pozicije i veliku udaljenost od ciljeva postavljenih *Direktivom o poboljšanju rodne ravnoteže među direktorima uvrštenih trgovačkih društava i o povezanim mjerama*. Rok za transponiranje Direktive je 28.12.2024., a države članice EU trebaju osigurati da do 30.6.2026. u trgovačkim društvima koja podliježu primjeni Direktive, pripadnici/ce nedovoljno zastupljenog spola zauzimaju najmanje 40% položaja neizvršnih direktora/ica odnosno najmanje 33% svih direktorskih položaja, uključujući i izvršne i neizvršne direktore/ice.

1.3. JAZ U PLAĆAMA I MIROVINAMA

Prosječna bruto plaća muškaraca zaposlenih u pravnim osobama iznosila je 1.635 eura, dok je prosječna plaća žena iznosila 1.524 eura, što upućuje na rodni jaz u plaćama od 6,8%, odnosno relativnu stagnaciju rodnog jaza u plaćama.

Promatrajući po djelatnostima, **izraženiji rodni jaz u plaćama** uočava se u području financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja (25,7%), djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (23,2%) i trgovini na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla (17,9%).

Relativno uravnoteženim područjima pokazuju se opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša (1%), opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija (2,5%) te prijevoz i skladištenje (2,8%).

U okviru Izvješća o radu Pravobraniteljice za 2020. i 2021., analize rodnog jaza u plaćama su pokazale da je tijekom pandemijskog razdoblja došlo do znatnog smanjenja razlike u prosječnim plaćama između muškaraca i žena. Stoga se tijekom 2023., Pravobraniteljica u svojstvu **podržavajuće institucije uključila u projekt „Gender Pay Gap in the post-Covid 19 Western Balkans“**¹² u sklopu kojeg su provedena nacionalna istraživanja u Hrvatskoj, Sloveniji, Srbiji i Sjevernoj Makedoniji, čiji je osnovni cilj bio utvrditi kretanje rodnog jaza u plaćama u razdoblju od početka epidemije bolesti COVID-19 (ožujak, 2020. do kraja 2022.), te nastojati dati odgovor na pitanje o uzročno-posljedičnom spletu okolnosti koji je doveo do takvog kretanja rodnog jaza u plaćama. Nacionalno istraživanje koje je u Hrvatskoj proveo predstavnik Pravobraniteljice pokazalo je da se gotovo u svim djelatnostima razlika u plaćama u 2020. - kretala u smjeru povoljnijeg rodnog jaza u plaćama za žene.¹³ Na temelju rezultata nacionalnih istraživanja provedeno je **komparativno istraživanje** (u kojem je sudjelovala institucija Pravobraniteljice), te su analize i rezultati objavljeni u publikaciji „*Bridging the Gender Pay Gap in the Western Balkans*“.

¹² Projekt provode Central and Eastern European Network for Gender Issues (CEE Gender Network) i Foundation for European Progressive Studies (FEPS)

¹³ Vrlo slična dinamika kretanja vidljiva je u Sloveniji, dok podaci za Srbiju i Sjevernu Makedoniju nisu dostupni.

Prema zadnje dostupnim godišnjim podacima DZS-a¹⁴, prosječna mirovina (na dan 31.12.2022.) muškaraca iznosila je 464 eura, a prosječna mirovina žena 370 eura, što ukazuje na razliku od 94 eura, odnosno na **rodni jaz od 20,3% u korist prosječne mirovine muškaraca**. Rodni jaz u mirovinama se minimalno smanjio (-0,1%) u odnosu na prethodno razdoblje. Prema istom izvoru podataka (na dan 31.12.2022.), u Hrvatskoj je bilo 1.227.671 korisnika/ca mirovine, čime se broj korisnika u odnosu na ranije razdoblje smanjio za gotovo 5.000 osoba odnosno za 0,4%. Struktura osoba u mirovini po spolu je pritom ostala ista te su 54% činile žene (662.100), a 46% muškarci (565.571).

1.4. SAMOZAPOŠLJAVANJE I PODUZETNIŠTVO ŽENA

Analizirajući razvoj poduzetništva žena kroz duže razdoblje vidljiv je spori rast udjela žena u poduzetništvu. Žene poduzetnice u najvećem se broju bave djelatnostima ostalih uslužnih djelatnosti. Dio prepreka koje stoje na putu u poduzetništvo su općenite prepreke koje sprječavaju ulaz žena na tržište rada, a to se posebice odnosi na **rodne stereotipe, tradicionalne rodne uloge i posljedično otežano usklađivanje privatnog i profesionalnog života**. Pojedine JLP(R)S kroz svoje politike rade na uklanjanju prepreka za poduzetništvo žena, posebice u dijelu edukacije i umrežavanja te usklađivanja profesionalnog i privatnog života, što može služiti kao primjer dobre prakse.

Uzevši u obzir činjenicu da su žene sve obrazovanije te njihovu smanjenu zastupljenost u svijetu rada, kao i činjenicu da se žene u poduzetništvu susreću s dodatnim setom prepreka, Pravobraniteljica smatra da je nužno: dosljedno provoditi posebne mjere za razvoj poduzetništva žena po donošenju *Nacionalnog plana industrijskog razvoja i poduzetništva za razdoblje do 2027. godine*; promovirati poduzetništvo žena na nacionalnoj i lokalnoj te područnoj (regionalnoj) razini kroz kampanje informiranja i edukacije te podršku projektima koji za cilj imaju jačanje znanja i vještina žena, njihovo umrežavanje i mentorsku podršku; prilikom formuliranja politika poticanja poduzetništva, posebice na lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini, uvažavati prepreke specifične za poduzetništvo žena te razvijati mjere koje će ih ublažavati/ukloniti; jačati dostupnost financijskih instrumenata za pokretanje i razvoj poslovanja ženama poduzetnicama, posebno ženskim *start up* inicijativama; osigurati da zakonodavni okvir koji regulira financijske obaveze poduzetnika/ca ne utječe nepovoljno na žene poduzetnice koje su kao članice uprave trgovačkog društva, izvršne direktorice trgovačkog društva i upraviteljice zadruge prijavljene na pola radnog vremena radi usklađivanja poslovnog i obiteljskog života.

1.5. SPOLNO UZNEMIRAVANJE

Uspoređujući s 2022. godinom, u izvještajnoj godini evidentiran je **nastavak rasta broja pritužbi** zbog spolnog uznemiravanja kao oblika diskriminacije iz područja disciplinskog/stegovnog/radnog i prekršajnog prava ali i u području kaznenog prava, posebice u sustavima zapošljavanja, rada i obrazovanja.

Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) je primjerice zabilježio **rast broja prijava za kazneno djelo Spolno uznemiravanje iz čl.156. Kaznenog zakona – 66 u odnosu na 58 u 2022.**, dok je prema podacima Ministarstva pravosuđa i uprave (MPU) broj pravomoćnih osuđujućih **presuda za isto to kazneno djelo u padu – 9 u odnosu na 13 u 2022.** Shodno istaknutom, nastavljamo bilježiti

¹⁴ Žene i muškarci u Hrvatskoj 2023.

višegodišnji uočeni negativni trend malih brojki stvarno procesuiranih slučajeva, odnosno optuženih i pravomoćno osuđenih počinitelja na godišnjoj razini za ovo kazneno djelo.

Tijekom izvještajne godine Pravobraniteljica je zaprimila čak 9 pritužbi u kojima su utvrđena obilježja kaznenih djela, odnosno u kojima je utvrđeno da su žrtve bile u odnosu podređenosti prema počiniteljima. **Svih 9 pritužbi upućeno je DORH-u na daljnje nadležno postupanje.** Iako po podnesenoj kaznenoj prijavi Pravobraniteljice, DORH redovno provede izvide i/ili istragu, vrlo mali broj slučajeva u konačnici rezultira terećenjem počinitelja i sudskim postupkom.

Tijekom izvještajnog razdoblja **Europski sud za ljudska prava (ESLJP)** donio je svoju **odluku u jednom važnom slučaju seksualnog nasilja u kojem je također postupala i Pravobraniteljica.** Europski sud je izrazio jasno stajalište o neprihvatljivosti politike blagog kažnjavanja počinitelja (**izricanje kazne radom za opće dobro na slobodi počinitelju seksualnog nasilja**).

U ovoj godini nastavio se trend pojačanog normiranja ove materije kroz interne propise mnogih institucija, tvrtki i organizacija neke od kojih nisu niti imale propisane postupke za zaštitu dostojanstva radnika/ca i disciplinskog kažnjavanja počinitelja/ica u slučaju spolnog uznemiravanja.

1.6. RODILJNE I RODITELJSKE POTPORE

Dana 1.1.2023. stupio je na snagu novi Zakon o roditeljskim potporama kojim su povećana materijalna prava pojedinih skupina zaposlenih i samozaposlenih roditelja, a reguliran je i očinski dopust, uveden u hrvatski pravni sustav još tijekom 2022. kao novo pravo. Roditeljski dopust je u 2023. koristilo 4,2% očeva (što je blagi porast u odnosu na 2022. kada je taj udio bio 4,05%) dok je situacija ipak bolja kada je u pitanju očinski dopust kojega je u 2023. (kao prvoj cjelovitoj godini primjene istoga) koristilo gotovo osam puta više muškaraca (16.289 u odnosu na 2.022 njih koji su koristili roditeljski dopust). Prema stajalištu Pravobraniteljice, navedeno je svakako u korelaciji sa činjenicom kako za vrijeme korištenja prava na očinski dopust naknada plaće iznosi 100% od osnovice za naknadu plaće utvrđene prema propisima o obveznom zdravstvenom osiguranju (bez limita), za razliku od roditeljskog dopusta kod kojega je visina naknade limitirana. Iako pozdravlja navedene zakonske izmjene, Pravobraniteljica se i nadalje zalaže za povećanje trajanja očinskog dopusta sa sadašnjih 10 radnih dana na minimalno 15 radnih dana, kao i općenito za daljnje delimitiranje roditeljskih naknada.

1.7. DEMOGRAFSKA POLITIKA

U RH je prema privremenim podacima DZS (2023.) rođeno 32.047 djece, što je najmanji broj rođenih u jednoj godini od osamostaljenja RH. Iako se radi o privremenom podatku, on već sada pobuđuje najviše pažnje u ovom poglavlju te izaziva zabrinutost i ukazuje na nužnost promjena u demografskoj politici. Također, što se tiče prosječne starosti prvorođilja u RH, ona se kontinuirano povećava te danas u prosjeku žene prvi put rađaju u 29 godini. Takav trend je očito povezan i s odlukom o sklapanju braka koju žene u prosjeku donose u istoj životnoj dobi. Nadalje, u 2022. nastavlja se kontinuirano starenje stanovništva. Naime, prosječna starost ukupnog stanovništva Republike Hrvatske iznosila je 44,3 godine (muškarci 42,6 godina, žene 46,0 godina), što ga svrstava među najstarije nacije Europe. U vezi s demografskom politikom, značajno je istaknuti i problematiku vezanu za mjeru roditelj odgojitelj. Naime, Pravobraniteljica je tijekom 2023. zaprimila veliki broj pritužbi građana/ki u statusu roditelj odgojitelj, a u predmetnim pritužbama, koje su u većini podnijele žene, izneseni su prigovori na Odluku o izmjenama i dopunama Odluke o novčanoj pomoći za roditelja odgojitelja smatrajući da su njome stavljene/ni u nepovoljan položaj. Pravobraniteljica se očitovala građanima/građankama te iznijela svoj stav o predmetnoj problematici navodeći kako će se nastaviti zalagati za poboljšanje položaja žena.

2

RODNO UTEMELJENO NASILJE

Suzbijanje rodno utemeljenog nasilja i nasilja u obitelji tijekom izvještajne godine karakterizirale su u najvećoj mjeri inicijative nadležnih tijela koje su smjerale izmjenama i unaprjeđenju zakonodavnog okvira koji regulira ovu materiju. Pod vodstvom Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike s radom je u izvještajnoj godini nastavila multisektorska Radna skupina za izradu **Nacionalnog (i Akcijskog) plana zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje do 2028. godine** (Akcijski plan do 2025.), dok je pri Ministarstvu pravosuđa i uprave **Radna skupina za izmjenu i unaprjeđenje kaznenog i prekršajnog zakonodavstva u području rodno utemeljenog nasilja i nasilja u obitelji** objavila prijedloge za izmjenu relevantnog zakonodavstva i unaprjeđenje sustava suzbijanja rodno utemeljenog nasilja. Na temelju objave prijedloga, **Pravobraniteljica je utvrdila kako su mnogi njeni višegodišnji prijedlozi i preporuke vezano za rodno uvjetovano nasilje konačno uvaženi.**

Izmjene navedenog paketa kaznenog i prekršajnog zakonodavstva koincidirale su s *inicijalnim Osnovnim Izvješćem GREVIO odbora za praćenje provedbe Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji* za Hrvatsku. **Vidljivo je da se GREVIO prilikom izrade izvješća učestalo pozivao na istraživanja, statističke analize i nalaze Pravobraniteljice, te da preporuke iz izvješća potvrđuju probleme u sustavu na koje Pravobraniteljica ukazuje već niz godina. GREVIO kroz svojih 70-ak preporuka šalje poruku da Republici Hrvatskoj nedostaju: 1) Razvoj i dosljedna primjena rodno osjetljivih sveobuhvatnih politika suzbijanja rodno utemeljenog nasilja; 2) Sustavna prevencija; 3) Edukacija stručnjaka i stručnjakinja na svim razinama.**

2.1. NASILJE U OBITELJI

2.1.1. Prekršajna djela nasilja u obitelji

Prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji, a sukladno dostavljenim službenim podacima Ministarstva unutarnjih poslova (MUP; razdoblje 1.1.-31.12.2023.), zbog prekršaja počinjenog nasiljem u obitelji prijavljeno je 7.675 osoba (za 3,42% manje nego u 2022., kada je prijavljeno 7.946 osoba). Od toga je muškarca kao počinitelja nasilja prijavljeno 5.847 osoba ili 76% (256 osoba manje nego u 2022., kada su prijavljene 6.103 osobe), dok je žena kao počiniteljica nasilja prijavljeno ukupno 1.828 osoba ili 23.8% (15 osoba manje nego u 2022., kada je prijavljeno 1.843 osobe ženskog spola).

2.1.2. Kaznena djela nasilja u obitelji/među bliskim osobama

Kako je već istaknuto, i u ovoj izvještajnoj godini nastavljen je trend rasta broja počinjenih kaznenih djela u obitelji i među bliskim osobama. Prema službenim podacima MUP-a, počinjeno je ukupno 8.460 kaznenih djela na štetu članova obitelji i bliskih osoba što predstavlja porast od 1.409 kaznenih djela u odnosu na 2022. (kada je bilo evidentirano ukupno 7.051 kaznenih djela), odnosno 20%. Navedenim kaznenim djelima ukupno je stradalo 8.652 žrtava, što je za 1.395 više žrtava nego u 2022. (7.257 u 2022.). Od ukupnog broja stradalih žrtava su 6.710 žene (5.706 u 2022.) ili 77.5%, dok je muškaraca 1.942 ili 22,4% (1.551 u 2022.). Sukladno dostavljenoj statistici, bilježimo ukupno 1.004 žene i 391 muškaraca žrtava nasilja više nego u 2022.

Što se tiče samo kaznenog djela iz čl.179.a Kaznenog zakona „Nasilje u obitelji“, policija je evidentirala 2.310 ovih kaznenih djela, što je čak 431 ili 23% više nego u 2022. (1.879 u 2022.). Što se tiče kaznenog djela iz članka 144.a Kaznenog zakona „Zlouporaba snimke spolno eksplicitnog sadržaja“, u razdoblju od uvođenja ovog kaznenog djela u Kazneni zakon do kraja 2023., MUP je zabilježio ukupno 54 ovih kaznena djela s 41 počiniteljem (5 žena i 36 muškaraca) i 101 žrtvom (90 žena i 11 muškaraca). Od 54 kaznena djela, 36 je počinjeno među bliskim osobama – 66.6 %. Navedeni postotak ukazuje da se ovo kazneno djelo pretežito događa među bliskim osobama.

2.1.3. Femicid

Prema podacima MUP-a, zabilježeno je ukupno 23 ubojstva u Republici Hrvatskoj (4 manje nego 2022. i 7 manje nego 2021.) od čega je ukupno 14 ubojstava zabilježeno na štetu članova obitelji i bliskih osoba. Od ukupno 9 ubijenih žena (4 manje nego 2022. i 6 manje nego 2021.), 5 ili 55,5% žena su ubili njihovi bivši ili sadašnji intimni partneri/supruzi, dok je preostale 4 ubijene žene ubio - susjed, dvije njihovi sinovi, te jedno žensko dijete je ubio intimni partner žene u neuspjelom pokušaju da ubije i nju. **Nastavljen je trend udjela od minimalno 50 % ubojstava žena od strane intimnih partnera u odnosu na ukupan broj ubijenih žena među bliskim osobama** (s izuzetkom 2021., kada je zabilježen nešto niži postotni udio): 2018. - 80%; 2019. - 85%; 2020. - 64%; 2021. - 36%; 2022. - 50%; 2023. - 62%. Kada kompariramo udio ubojstava žena od strane intimnih partnera u odnosu na ukupan broj ubojstava žena postoji se kreću na sljedeći način: **2018. - 50%; 2019. - 46,2%; 2020. - 47,4%; 2021. - 28,6%; 2022. - 46,2%; 2023. – 55,5%.**

2.1.4. Trendovi

Po prvi puta od kada Pravobraniteljica prati statističke pokazatelje ovu vrst nasilja, **brojka evidentiranih kaznenih djela (8.460) pretekla brojku evidentiranih prekršajnih djela (7.675).** Razlika u koristi kaznenih djela iznosi čak **785** evidentiranih kaznenih djela među bliskim osobama i u obitelji više nego ukupno evidentiranih počinjenih prekršaja nasilja u obitelji. **Broj kaznenih djela se u razdoblju od 8 godina učesterostručio** (s nešto preko 2.000 evidentiranih djela u 2015., došli smo na preko 8.000 ovih djela u 2023.), **dok se broj prekršajnih djela nasilničkih ponašanja u obitelji istovremeno i u istom razdoblju praktički prepolovio** (sa skoro 14.000 u 2015., na ispod 8.000 u 2023.). Navedeni višegodišnji trend pada broja prijavljenih počinitelja i broja žrtava nasilja u obitelji u području prekršajnog pravne zaštite, uz višegodišnji i kontinuirani porast slučajeva u području kaznenopravne zaštite, **upućuje na zaključak na koji Pravobraniteljica već godinama upozorava**, a to je da naš sustav borbe protiv nasilja prema ženama i u obitelji zapravo nije ustrojen na način da učinkovito adresira i uklanja uzroke nasilja kroz prevenciju, edukaciju i obrazovanje, već se isključivo oslanja na adresiranje posljedica nasilja kroz penalnu politiku i kažnjavanje.

2.1.5. Psihosocijalni tretman počinitelja nasilničkih djela

Prema podacima MPU za 2023., **ukupni broj evidentiranih sigurnosnih mjera prema kaznenim zakonima bio je 280.** Od navedenog broja 14 sigurnosnih mjera izrečeno je prema ženama (5%), a ostalo prema muškarcima. Od navedenog broja 58 ili **20,7% je izrečenih obveza psihosocijalnog tretmana (od čega 2 prema ženama).** Prema istim podacima, ukupni broj osoba (u 2023.) prema kojima su u cijelosti provedene zaštitne mjere obveznog psihosocijalnog sukladno **Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji (ZZNO)** jest 163, od kojih su 44 ili 26,9% bile žene. Ukupan broj osoba koje su bile upućene provoditeljima zaštitne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana (fizičkim i pravnim osobama koje su s MPU sklopile ugovor o provođenju zaštitne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana

u 2023. godini) bio je 219, od kojih su 162 osoba zaštitnu mjeru obveznog psihosocijalnog tretmana i završila. MPU navodi kako prema **57 osoba zaštitna mjera nije provedena jer nisu zadovoljavale uvjete** za uključivanje u tretman (nema kapaciteta, nema potrebe, bolest i sl.), što provoditelji tretmana procjenjuju tijekom inicijalnih susreta. Ponovo ističemo kako je u članku 11. stavku 1. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji propisano da zaštitne mjere predstavljaju prekršajnopravne sankcije, te je psihosocijalni tretman koji sud izriče počiniteljima nasilja **obvezatnog karaktera**, a ne proizvoljnog. Stoga činjenica da osoba može samostalno odustati od tretmana ovu prekršajno-pravnu sankciju čini zapravo besmislenom.

2.1.6. Postupanje policije i pravosuđa prema žrtvama nasilja u obitelji

Iako je policija i u 2023. godini nastavila s intenzivnom edukacijom svojih službenika/ca, te nastavila unaprjeđivati sustav ranog prepoznavanja rodno utemeljenog nasilja kao i uvoditi nove preventivne programe u procesuiranju i suzbijanju ovog oblika nasilničkog ponašanja, izvještajnu godinu ipak karakterizira određeno nazadovanje kada su u pitanju intervencije policije zbog rodnog i nasilja u obitelji, što se najbolje vidi iz primjera slučajeva rada Pravobraniteljice po pritužbama građanki i građana, jer je u dva slučaja u kojima je Pravobraniteljica postupala po pritužbama, policija odbila prihvatiti preporuke Pravobraniteljice. Posebno ističemo kako je u pojedinim slučajevima uočeno kako je policija i dalje sklona **provoditi tzv. dvostruka terećenja**, odnosno ne razlikovati primarne počinitelje od žrtava, dok u određenom broju slučajeva femicida policija nije prepoznala karakteristične okidače za femicid (npr. odluku žene da napusti nasilnog muškarca; uhođenje i nametljivo ponašanje, odnosno ranije evidentirano nasilje; raniju osuđivanost; prijetnje ubojstvom ili samoubojstvom; alkoholizam; posjedovanje oružja; psihički problemi i slično). Kao negativnu praksu, zabilježili smo da policija u nekim slučajevima nasilje u obitelji i dalje tretira situacijski, kao izoliranu pojavu ne uzimajući u obzir kontekst i kronologiju nasilja. Osim navedenog, policija ponekad propušta utvrditi odnos počinitelj - žrtva, što rezultira time da u jednom trenu terete počinitelja za nasilje, a onda po pozivu počinitelja, za nasilje terete žrtvu.

2.1.7. Postupanje Hrvatskog zavoda za socijalni rad prema žrtvama nasilja u obitelji

I tijekom ovog izvještajnog razdoblja nastavila se načelno dobra praksa HZSR-a vezano uz dosljednu primjenu odredbi Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji prema žrtvama nasilja, kao i dobra suradnja sa resornim MROSP-om, koja se očituje i kroz nastavak provođenja edukacija. Provedene su i edukacije stručnjaka/inja iz sustava socijalne skrbi za pružanje usluge psihosocijalnog tretmana radi prevencije nasilnog ponašanja, što predstavlja preduvjet za realizaciju navedene usluge koja bi trebala postati uobičajena praksa u radu HZSR-a. Pravobraniteljica je poduzimala određene aktivnosti usmjerene i na dosljednu provedbu odredbi koje se odnose na tajnost osobnih podataka žrtava obiteljskog nasilja te na stručno usavršavanje stručnjaka/inja o navedenom. S obzirom na to kako se kao jedno od aktualnih pitanja javlja važnost senzibilnog i individualnog pristupa prema žrtvama obiteljskog nasilja, i dosljedne provedbe svih odredaba Protokola, potrebno je i nadalje nastaviti sa edukacijama iz navedenog područja. Izvještajno razdoblje u ovom području obilježile su i preporuke iz Osnovnog evaluacijskog izvješća GREVIO-a za Republiku Hrvatsku te bi i u tom smislu trebalo nastaviti sa svim započetim aktivnostima usmjerenim na uvažavanje upućenih preporuka.

2.1.8. Provedba Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji

Obzirom kako tijekom izvještajnog razdoblja nije donesen Nacionalni plan zaštite od nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, za razdoblje do 2027. godine te pripadajući Akcijski plan (koji su u fazi izrade), Pravobraniteljica je nastavila svoju višegodišnju praksu praćenja i analiziranja provedbe Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. Iako je zabilježen značajniji porast (od 70% u odnosu na 2022.) u broju zaprimljenih pozitivnih rješenja kojima je utvrđeno pravo na stambeno zbrinjavanje te je MPUGDI izvršilo useljenje za 22 korisnice, ipak je potrebno nastaviti s proaktivnom provedbom navedene mjere te pojačati stambeno zbrinjavanje žrtava nasilja u obitelji, posebice imajući u vidu kako Grad Zagreb u 2023. nije zaprimio niti jedan zahtjev za stambeno zbrinjavanje žrtve obiteljskog nasilja, a stambeno je bila zbrinuta samo jedna (žena) žrtva obiteljskog nasilja temeljem ranijeg zahtjeva. U odnosu na skloništa, od 2020. postoji barem jedno sklonište na području svake županije te ih je sada ukupno 25 (od kojih MROSP pruža financijsku potporu za njih 23), a, pozitivni pomak predstavlja i činjenica što su pojedina skloništa kojima je u 2023. prestalo financiranje iz EU projekta sklopila ugovore o pružanju socijalnih usluga te temeljem ugovornog odnosa sa MROSP-om djeluju i nadalje.

2.2. SILOVANJE

Tijekom 2022. došlo je **do pada od 10% u ukupnom broju kaznenih djela silovanja** (sa 216 u 2022. na **194 u 2023.**) te su podaci za 2023. gotovo identični podacima za 2021. Silovanje je u 51,5% slučajeva bilo počinjeno među bliskim osobama, i to najčešće od strane bračnog druga. Pritom su sve žrtve ovog kaznenog djela bile ženskog spola, a što dodatno ukazuje na nužnost primjene *rodno senzibilnog pristupa* ovoj problematici.

3

RODITELJSKA SKRB

U ovom izvještajnom razdoblju, kao i u prošleme, dolazi do opadanja broja ukupno zaprimljenih pritužbi vezanih za područje roditeljske skrbi (u 2023. je smanjenje od 6% u odnosu na 2022.), a od ukupno zaprimljenih pritužbi, Pravobraniteljica je tek u 7,9 % njih utvrdila postojanje diskriminacije, dok je u ostatku pritužbi utvrđeno da nema diskriminacije ili ista nije niti utvrđivana obzirom da su se neke pritužbe odnosile na pitanja koja su vezana za dobrobit djeteta, navodnu štetnost jednog roditelja u odnosu na dijete, kao i na nezadovoljstvo sudskim postupcima i odlukama. Sve navedeno ukazuje na nastavak načelno dobre prakse područnih ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad u ovom području. Iako se uglavnom radilo o području u kojem su pritužbe većinom podnosili muškarci (očevi), u 2023. je bilo više žena (majki) koje su podnosile pritužbe u vezi s problematikom iz područja roditeljske skrbi (39,5% muškaraca i 56,6% žena).

4

LGBTIQ OSOBE

4.1. DISKRIMINACIJA TEMELJEM SPOLNE ORIJENTACIJE

Područja na kojem treba uložiti značajan napor u cilju bolje zaštite prava LGBTIQ osoba jesu javne politike i stupanj prihvaćanja različitosti u javnosti, osobito u političkom diskursu. Izvješće o diskriminaciji u Europskoj uniji (Special Barometer 535) ukazuje na nizak stupanj prihvaćanja ravnopravnosti pripadnika/ca LGBTIQ zajednice. Prema rezultatima anketnog istraživanja 60% ispitanika/ca u Hrvatskoj se nikako ne slaže s time da osobe lezbijske, gej ili biseksualne zajednice trebaju imati ista prava kao i osobe heteroseksualne orijentacije. Pravobraniteljica je u brojnim prigodama upozoravala na prisutnost negativne retorike u javnosti u odnosu na LGBTIQ osobe, osobito u sferi političkog diskursa. Zbog izostanka mjera u nacionalnim politikama kojima bi se adresirala opisana problematika, Pravobraniteljica se uključila u javno savjetovanje o Akcijskom planu suzbijanja diskriminacije za razdoblje od 2022. do 2023. godine (Akcijski plan), kao jednom od provedbenih dokumenata Vladinog Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje od 2022. do 2027. godine (Nacionalni plan). Pravobraniteljica je tom prilikom ukazala da pregledom nacrtu Akcijskog planova nije identificirala konkretna rješenja vezana za specifične izazove i probleme LGBTIQ osoba, odnosno da je definiran tek minimum mjera koje su specifično usmjerene na zaštitu te kategorije ranjive skupine. Nažalost, unatoč više puta ponovljenim preporukama Pravobraniteljice o potrebi uključivanja LGBTIQ pitanja u nacionalne politike i donošenja posebne strategije i više prilika da u nacionalnim dokumentima anticipira učinkovite aktivnosti, Hrvatska je ostala izvan trendova koje je u svojoj Rezoluciji (od 8.2.2024.) o provedbi Strategije EU o ravnopravnosti LGBTIQ osoba 2020.-2025. preporučio Europski parlament. Podaci o zločinima iz mržnje su ponovno prikupljeni u reduciranom opsegu, a procedurama koje bi trebale omogućiti raspolaganje puno kvalitetnijom strukturom podataka. Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina izvijestio je o svega dva sastanka radne skupine za praćenje zločina iz mržnje. Dodatno zabrinjava izostanak pravomoćnih osuđujućih sudskih odluka vezanih uz kaznena djela iz sfere zločina iz mržnje po osnovi spolnog opredjeljenja, što još više ukazuje na potrebu uspostavljanja funkcionalnog sustava praćenja kaznenog progona od saznanja za događaj pa do pravomoćnog okončanja postupka (track-record). Nedavne odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske (U-IIIBi-2933/2018) i Europskog suda za ljudska prava u predmetu Beus protiv Hrvatske, u kojem se Sud pozvao na preporuke Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, ukazuju na potrebu za poduzimanje dodatnih napora vezanih uz učinkovito istraživanje i odgovarajuće kažnjavanje zločina iz mržnje.

4.2. DISKRIMINACIJA TEMELJEM RODNOG IDENTITETA

I tijekom 2023., glavni problem za transrodnu populaciju nastavio je biti različit tretman po pitanju pružanja zdravstvenih usluga na teret obveznog zdravstvenog osiguranja u usporedivoj situaciji s drugim osobama koje su u potrebi liječničkog tretmana. Prema statistici koju je Pravobraniteljici dostavilo Ministarstvo zdravstva, Nacionalno zdravstveno vijeće (NZV) je u razdoblju od 2015. – 2023. godine **ukupno zaprimilo 194 zahtjeva za izdavanjem mišljenja o promjeni spola ili odabira života u drugom rodnom identitetu**, od čega je ukupno pozitivno riješeno 172 (89%) zahtjeva, 1 osoba je odustala od svog zahtjeva (0,5%), dok je 21 zahtjev još u postupku rješavanja ili ih podnositelji/ice zahtjeva nisu kompletirali/le (10,5%). **Kada gledamo spolnu tranziciju** iz ugla odabira željenog spola,

odnosno života u drugom rodnom identitetu, uočavamo da je skoro svake godine duplo više podnesenih zahtjeva za život u muškom rodnom identitetu nego za život u ženskom rodnom identitetu. Unatoč navedenim neriješenim problemima i nekim društvenim negativnim trendovima, položaj i **prava transrodnih osoba u našem društvu u proteklom desetljeću ipak su značajno unaprijeđeni** te se iz godine u godinu nastavlja jačanje pravnog okvira i jamstava zaštite prava osoba drugačijih rodničkih identiteta. S druge strane, Pravobraniteljica već godinama naglašava kako sam postupak tranzicije iz jednog spola u drugi nije zadovoljavajuće riješen odgovarajućim učinkovitim postupcima nadležnih tijela s čime se ove osobe izlažu diskriminaciji te kako postoji potreba za edukacijom kako struke, tako i društva u cjelini, ali i posebice pravosuđa o ovim pitanjima.

5

OBRAZOVANJE

Pravobraniteljica je u izvještajnoj godini sudjelovala u brojnim aktivnostima koje se odnose na promicanje ravnopravnosti spolova u području obrazovanja, uključujući provedbu edukacija na različitim obrazovnim razinama i za različite ciljane skupine, od učenika do ravnatelja školskih ustanova. Pritužbe koje je zaprimala tijekom godine i dalje ukazuju na neiskorištenost rodničkih stereotipa u odgojno-obrazovnom sustavu na čijoj prevenciji i suzbijanju je potrebno ustrajno raditi. Premda se na temelju dugogodišnjeg praćenja integracije rodne ravnopravnosti i poštivanja načela ravnopravnosti spolova u području obrazovanja može ustvrditi da su primjetni pozitivni pomaci prema rodno osjetljivom obrazovanju, osnovano je za pretpostaviti da će za ostvarivanje stvarne ravnopravnosti spolova, kao i u drugim područjima javnog i privatnog života, biti potrebno izvjesno vrijeme, budući da se radi o pitanju strukturalne prilagodbe sustava u cjelini, paralelno s promjenama koje se odvijaju u hrvatskom društvu. To dakako ne znači da se radi o procesu koji će se odvijati sam po sebi, već je potrebno kontinuirano raditi na poticanju sveobuhvatnije i kvalitetnije integracije načela rodne ravnopravnosti na svim odgojno-obrazovnim razinama, poglavito stoga što prostor za konkretne radnje u tom smislu svakako postoji. Navedeno je potrebno uzeti u obzir polazeći od činjenice da odgoj i obrazovanje igra izuzetno važnu ulogu u smislu pokretača društvenih promjena.

6

MEDIJI

Pravobraniteljica zaključuje da se, usprkos određenim pozitivnim pomacima, pojedini trendovi u medijskim sadržajima uporno ponavljaju i/ili iako mijenjaju svoj fokus i dalje ostaju problematični iz aspekta ravnopravnosti spolova, pogotovo oni vezani uz: izvještavanje o rodno utemeljenom nasilju, učestalo korištenje seksizama, objektivizacije i rodničkih stereotipa, neprimjereno medijsko izvještavanje o transrodnim osobama i stručnjacima/kinjama koji rade s navedenom populacijom, neravnopravnost spolova u oglašavanju/reklamama i reklamnim kampanjama, uz često korištenje rodničkih stereotipa, seksizam u javnom prostoru i izjavama javnih osoba, izvještavanje o ženama u politici, rodne stereotipe u satiričkim priložima ili umjetničko-kulturnim sadržajima, seksistički govor putem osobnih profila na društvenim mrežama te neprimjerene komentare koje na elektroničkim publikacijama generiraju

korisnici/ce. Bitno je ponovno naglasiti da u značajnom broju slučajeva mediji prihvaćaju odgovornost za svoje postupke te, iako iskazuju da im nije bila namjera reproducirati rodne stereotipe, seksizam ili narušavati privatnost i dostojanstvo žrtve te vršiti daljnju viktimizaciju, priznaju pogrešku te sa stajalištem Pravobraniteljice upoznaju uredništvo i redakciju i iskazuju otvorenost za edukaciju, posebice vezano uz senzibilizirano izvještavanje o slučajevima rodno utemeljenog nasilja. Također, ono što dodatno ohrabruje jest sve veći broj građana/ki koji reagiraju na rodne stereotipe u javnom prostoru i u pojedinačnim slučajevima u svakodnevnom životu, kako pritužujući se Pravobraniteljici, tako i pritužujući se medijima i oglašivačima, čime se dugoročno postojeće prakse mijenjaju na bolje.

6.1. PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA KROZ ISTUPE U MEDIJIMA

Pravobraniteljica se tijekom godine obraća javnosti ujedno i putem javnih priopćenja, izjava za medije, gostovanja u radio i televizijskim emisijama te odgovora na upite medija koji traže intervjuje ili komentare aktualnih tema. Veliki broj medijskih članaka referira se ili citira podatke iz izvješća ili rezultate istraživanja koje Pravobraniteljica provodi. **Pravobraniteljica je u izvještajnom razdoblju dala izjave ili intervjuje na upite medija 130 puta, što predstavlja povećanje za 19,2% u odnosu na 2022.** Ukupno gledano, izjave, intervjui, aktivnosti i dijelovi izvješća Pravobraniteljice **prenose se godišnje u prosjeku više od 780 puta u raznim pisanim i elektroničkim medijima.** Pravobraniteljica ima službenu internetsku stranicu na poveznici www.prs.hr, koja je u izvještajnoj godini posjećena ukupno **53.314** puta. Pravobraniteljica je (u srpnju 2023.) pokrenula i **internetsku stranicu novog EU-projekta** kojeg je nositeljica - „*Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojčicama i ženama te stvaranje sigurnijeg online okruženja (bE-SAFE)*“. Stranica je dostupna na poveznici <https://be-safe.prs.hr/cms>, te je u izvještajnoj godini posjećena ukupno 490 puta.

7

POLITIČKA PARTICIPACIJA

S krajem izvještajne godine završava duže razdoblje u kojem nije bilo redovnih političkih izbora (posljednji su bili lokalni izbori 2021.), pa samim time nije bilo niti bitnijih promjena u spolnoj zastupljenosti u tijelima političkog odlučivanja. Slijedi razdoblje u kojemu bi u istoj godini (2024.) trebala biti održana tri redovna politička izbora: izbor zastupnika/ca u Hrvatski sabor, izbor članova/ica u Europski parlament i izbor Predsjednika/ce Republike Hrvatske, a odmah zatim bi trebali biti održani lokalni izbori (2025.). Trenutno stanje po pitanju participacije žena u tijelima političkog odlučivanja u RH još uvijek je daleko od željenog cilja relativne spolne uravnoteženosti: na kraju 2023. godine u Hrvatskom saboru je 33% žena, u Vladi RH je 22% žena, a među zastupnicima iz RH u EP je 33% žena. Prema rezultatima lokalnih izbora 2021., na razini lokalne i područne (regionalne) samouprave u svim političkim tijelima JLP(R)S je 27% žena (predstavnička tijela – 29% žena, izvršna tijela – 11% žena). Po pitanju participacije žena u tijelima političkog odlučivanja, Hrvatska se nalazi ispod prosjeka EU na svim razinama, a posebno zabrinjavajući pokazatelji su rezultati posljednjih parlamentarnih izbora (2020.) kada je izabrano svega 23% žena, te rezultati posljednjih lokalnih izbora (2021.) kada je izabrano svega 27% žena. Pritom nije na odmet spomenuti da se radi o najpovoljnijim rezultatima iz perspektive ravnopravnosti spolova od osnutka RH. Uz dosljednu primjenu izborne kvote, na narednim parlamentarnim (2024.) i lokalnim izborima (2025.) valjalo bi inzistirati na odlučnom poštivanju načela

ravnopravnosti spolova i provođenju svih prikladnih mjera pozitivne akcije kako bi se postigli znatno bolji izborni rezultati nego do sada.

8

RIZICI VIŠESTRUKÉ DISKRIMINACIJE

8.1. ŽENE U RURALNIM PODRUČJIMA

Pravobraniteljica je u izvještajnoj godini nastavila ukazivati na važnost proaktivnog pristupa i poduzimanja daljnjih kontinuiranih mjera u cilju izrade nacionalne strategije koja bi se odnosila na položaj žena u ruralnim područjima. Iako su aktivno uključene u rad gospodarstava, očuvanje obitelji te kulturnih tradicija u ruralnim područjima, **svéga 29%** žena u RH su nositeljice poljoprivrednih gospodarstava, pri čemu su izložene višoj stopi rizika od siromaštva i nezaposlenosti, a društvena i socijalna infrastruktura nužna za dostojanstven život i usklađivanje poslovnog i obiteljskog života još uvijek im nije u potpunosti dostupna. Sukladno navedenom, Pravobraniteljica smatra nužnim provesti cjelovito istraživanje o položaju i potrebama žena u ruralnim područjima te o utjecaju žena na razvoj ruralnih područja s uključenom analizom poljoprivrednog sektora iz rodne perspektive te provesti ostale preporuke navedene u cjelovitom Izvješću.

8.2. ŽENE S INVALIDITETOM

I u ovom izvještajnom razdoblju važno je istaknuti kako su žene s invaliditetom u riziku od višestruke diskriminacije, a što utječe na sve aspekte njihova života. Rodni stereotipi i predrasude isprepleteni s predrasudama spram osoba s invaliditetom, posebice u pogledu njihovih znanja i vještina, mogu dugoročno utjecati na smanjene mogućnosti ekonomske neovisnosti žena s invaliditetom, kao i nemogućnost ostvarivanja samostalnog života. Politike zapošljavanja osoba s invaliditetom stoga moraju biti rodno osjetljive kako bi muškarci i žene imali jednake šanse na tržištu rada, a uz nužnost daljnjeg povećanja uključivanja osoba s invaliditetom u svijet rada radi stjecanja ekonomske neovisnosti. Značajan problem za žene s invaliditetom predstavlja nasilje u obitelji obzirom da su žene s invaliditetom posebno ovisne o partneru i drugim članovima obitelji te ukoliko nisu ekonomski neovisne otežano im je prijavljivanje nasilja i napuštanje nasilne okoline, a posebno treba obratiti pozornost na žene s invaliditetom iznad 65 godina. Iako se i tijekom 2023., nastavio pozitivan trend povećanja broja žena s invaliditetom koje su rodile, ipak se i dalje radi o relativno malom udjelu u ukupnom broju roditelja te je pozitivno uvrštavanje mjere „*Osnaživanje pružatelja podrške osobama s invaliditetom u zajednici*“ u Akcijski plan izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2024. godine kroz koju su planirane edukacije stručnih radnika, skrbnika, roditelja i osoba s invaliditetom o spolnim, reproduktivnim i roditeljskim pravima osoba s invaliditetom.

8.3. PRIPADNICE NACIONALNIH MANJINA

Romkinje su izložene povećanom riziku od višestruke diskriminacije - osim što mogu biti žrtve diskriminacije temeljem etničke pripadnosti i socijalnog statusa, diskriminacija temeljem spola je također prisutna u različitim oblicima. Pitanja kojima je potrebno pridati posebnu pažnju su obiteljsko nasilje, trgovanje ljudima, prisilno prosjačenje te maloljetno zasnivanje obitelji i običajnih brakova, koji znaju biti dogovoreni, odnosno prisilni. Romkinje su na taj način u velikom broju slučajeva osuđene na siromaštvo i besperspektivnost, te na ekonomsku ovisnost o muškarcima u obitelji. Loši ekonomski

uvjeti u uskoj su vezi s niskim stupnjem obrazovanja, niskim socijalnim statusom, visokom stopom nezaposlenosti, te također s niskom razinom informiranosti. U takvim okolnostima Romkinje teško postižu optimalnu razinu emancipacije te su zbog toga vjerojatno najugroženija skupina u hrvatskom društvu. Među pripadnicima romske nacionalne manjine još uvijek ne postoji dovoljna razina osviještenosti o pravu na život bez nasilja te seksualnim i reproduktivnim pravima i zdravlju, ali i drugim pitanjima poput izazova u područjima obrazovanja te zapošljavanja i rada. Mladim Romkinjama često nedostaje podrška za prevladavanje negativnih okolinskih utjecaja te nemaju osigurane ravnopravne uvjete za pristup obrazovanju, koje je ključno za izlazak iz siromaštva i uključivanje u područje zapošljavanja i rada.

8.4. PROSTITUCIJA

Statistički podaci ukazuju kako je tijekom 2023. došlo do značajnog i višestrukog povećanja broja prijavljenih kaznenih djela prostitucije (sa 20 u 2022. na 119 u 2023.), broja počinitelja/ica (sa 8 u 2022. na 23 u 2023.) kao i broja oštećenih osoba (sa 18 u 2022. na 114 u 2023.) koje su *sve bile ženskog spola*. Značajniji porast je također zabilježen i kod broja počinitelja prekršaja odavanja prostituciji (sa 36 u 2022. na 94 u 2023., pri čemu su žene bile počiniteljice u 89% slučajeva). Prema navodima MUP-a, navedeno je posljedica povećane otkrivačke djelatnosti policije u odnosu na ovu vrstu kriminaliteta. Imajući u vidu kako **svi statistički pokazatelji u 2023. ukazuju na značajnije i višestruke trendove porasta u ovom području**, pitanju reguliranja prostitucije potrebno je pristupiti na sveobuhvatan način, kako kroz izmjene zakonodavnog okvira (koje su u tijeku), tako i kroz javne politike i strategije koje će uključivati rodnu dimenziju ovog problema. Pritom se Pravobraniteljica kontinuirano zalaže za *švedski model* kriminalizacije kupaca usluga te dekriminalizacije osoba u prostituciji odnosno osoba koje pružaju spolne usluge, a obzirom da je prostitucija jedan od najgrubljih i najtežih oblika eksploatacije, i to uglavnom žena.

8.5. ŽRTVE TRGOVANJA LJUDIMA

U 2023. nastavio se trend započeo 2022. prema kojem većinu žrtava trgovanja ljudima čine žene (66,6%). Za razliku od žrtava ženskog spola koje su najčešće bile spolno eksploatirane (50%), žrtve muškog spola najčešće su bile eksploatirane radi činjenja protupravnih radnji. Obzirom kako ni tijekom 2023. niti jedna žrtva muškog spola nije bila spolno eksploatirana, razvidna je rodna dimenzija ove problematike koju treba imati u vidu prilikom kreiranja javnih politika i strateških dokumenata u ovom području.

8.6. ŽENE OVISNICE

S obzirom na to kako svi relevantni statistički pokazatelji ukazuju kako žene ovisnice predstavljaju specifičnu kategoriju izloženu riziku višestruke diskriminacije, Pravobraniteljica je i tijekom ovog izvještajnog razdoblja nastavila ukazivati na važnost uvođenja rodne perspektive u ovom području, a isto je istaknula i u postupku javnog savjetovanja na Nacrt prijedloga Akcijskog plana djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2026. godine te su njezine primjedbe bile prihvaćene.

I nadalje je znatno veći broj muškaraca liječenih zbog zlorabe psihoaktivnih tvari (omjer M i Ž je 4,7 :1) dok znatno više liječenih žena ima djecu. Imajući u vidu izloženost žena ovisnica svim oblicima rodno uvjetovanog nasilja, jedan od izazova i nadalje predstavlja osiguravanje adekvatnog smještaja u sigurnim kućama u kojima je u 2023. bilo smješteno 11 žena ovisnica žrtava obiteljskog nasilja.

9.1. REPRODUKTIVNO ZDRAVLJE

Izveštajna godina potvrdila je prisutnost od ranije identificiranih prepreka u dostupnosti zdravstvene skrbi u području reproduktivnog zdravlja i prava. Zaprimiteljne pritužbe i slučajevi za koje Pravobraniteljica sazna posrednim putem (mediji i dr.), kao i ostali slučajevi koji nisu opisani u Izvešću (jer nije utvrđeno dovoljno pokazatelja za utvrđivanje nepovoljnog postupanja ili su pritužiteljice u nekoj fazi postupka odustale od postupanja Pravobraniteljice ili drugih nadležnih tijela), potvrđuju da u Hrvatskoj u ovom području ima još značajnog prostora za napredak i korekcije u okviru zdravstvenog sustava koji je potrebno nastojati maksimalno prilagoditi potrebama žena u smislu ostvarivanja prava na reproduktivno zdravlje u skladu s relevantnim stručno-zdravstvenim i ljudsko-pravnim standardima utvrđenima na međunarodnoj razini. Specifičnost koju je Pravobraniteljica identificirala tijekom proteklih godina u okviru ispitnih postupaka po pritužbama pacijentica, su suprotstavljene, odnosno proturječne tvrdnje pacijentica i zdravstvenih radnika, što ima utjecaj na ishode postupanja tijela koja vrše nadzor nad radom liječnika, a koja ne idu u korist pacijentica, najčešće uz obrazloženje da *nije pronađeno dovoljno dokaza koji bi potvrdili navode iz pritužbe*. Zbog toga je Pravobraniteljica u nekoliko slučajeva, unatoč odlukama koje nisu išle u korist pacijentica, zdravstvenim ustanovama ukazivala na određene pojedinosti koje ukazuju na potencijalne propuste u postupanju zdravstvenog osoblja.

9.2. MENTALNO ZDRAVLJE

Imajući u vidu kako relevantni podaci Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo ukazuju da se bilježe znatne razlike u bolničkom pobolu po spolu i dobnim skupinama, području mentalnog zdravlja treba pristupiti i sa **rodnog aspekta**, a što svakako podrazumijeva prikupljanje rodno segregiranih podataka kao i prepoznavanje rizika višestruke diskriminacije kojem su izložene žene sa problemima mentalnog zdravlja. Na mentalno zdravlje utječu i određeni specifični čimbenici, uključujući i rodno specifične (rodno uvjetovano nasilje). Trendovi pokazuju i da postoje spolne razlike u izloženosti psihosocijalnim rizicima na radnim mjestima (npr. veća izloženost žena seksualnom uznemiravanju na radom mjestu) te da žene doživljavaju u prosjeku više razine stresa povezanog s radom, što se negativno odražava na njihovo mentalno zdravlje. Stoga je potrebno provoditi istraživanja iz područja mentalnog zdravlja s posebnim osvrtom na rodne specifičnosti te, sukladno dobivenim rezultatima, kreirati odgovarajuće programe liječenja kao i preventivne politike.

10

ŽENE I SPORT

Pri razmatranju problematike ravnopravnosti spolova u sportu, nužno je uzeti u obzir činjenicu da se ženski sport počeo razvijati tek u novije vrijeme paralelno s emancipacijom žena u suvremenom društvu, zbog čega se u području sporta žene još uvijek nalaze u nepovoljnom položaju. Taj položaj karakterizira domino-efekt različitih čimbenika: nepoticajno odgojno-obrazovno i kulturološko okruženje za uključivanje djevojčica i žena u sport; raširenost rodnih stereotipa o neprimjerenosti sportskih aktivnosti za djevojčice i žene; nedovoljno ulaganje i poticanje razvoja ženskog sporta; manja primanja sportašica u odnosu na sportaše; snižena razina konkurentnosti i kompetitivnosti; nedovoljan interes medija za ženski sport; snižena razina motivacije i interesa žena za bavljenjem sportom te manja brojnost sportašica u odnosu na sportaše. Na dekonstrukciji navedenog uzročno-posljedičnog kruga potrebno je kontinuirano raditi te su stoga pohvalne sve prakse kojima se ženskom sportu priznaje ravnopravan status kao muškom sportu. Mediji u tom smislu imaju izuzetno važnu ulogu. Pored toga što imaju obvezu paziti da izravno ili neizravno ne podržavaju i na taj način održavaju povijesno uvjetovane vidove neravnopravnosti, također trebaju doprinijeti unaprjeđenju društvene svijesti s obzirom na ulogu medija kao pokretača promjena javnog mnijenja i korektora negativnih društvenih pojava. Premda je razumljivo da je pristup medija izboru medijskih sadržaja u određenoj mjeri uvjetovan percepcijom interesa opće populacije za te sadržaje, ne smije se zaobići činjenica da su mediji u poziciji oblikovati i postupno mijenjati javno mnijenje i u fokus javnosti dovoditi one sadržaje koji predstavljaju promociju pozitivnih i poželjnih društvenih vrijednosti. Stoga, budući da se izborom medijskih sadržaja općoj populaciji neizbježno odašilje poruka o statusu muškog i ženskog sporta, potrebno je paziti da se natjecanjima istog ili sličnog tipa i ranga u muškoj i ženskoj konkurenciji, pogotovo onima na kojima nastupaju predstavnici/e Republike Hrvatske ili koji se odvijaju na području Republike Hrvatske, ne prida osjetno različit medijski tretman. Pritom treba uzeti u obzir da u takvim nastojanjima za poticanjem spolno ravnopravnije medijske zastupljenosti, javno-nacionalni medijski nakladnici slobodnog pristupa imaju veću odgovornost od isključivo komercijalno orijentiranih nakladnika.

11

RAVNOPRAVNOST SPOLOVA I TRAŽITELJI/CE MEĐUNARODNE I PRIVREMENE ZAŠTITE

I u ovom izvještajnom razdoblju zabilježen je porast zahtjeva za odobravanjem međunarodne zaštite s time da je ove (2023.) porast bio ogroman, čak, 429% u odnosu na 2022. Što se tiče udjela žena u odnosu na muškarce koji su zatražili međunarodnu zaštitu, ove godine je, za razliku od prošle 2022. zabilježen pad broja žena. Naime, od ukupnog broja osoba koje su zatražile međunarodnu zaštitu samo je 20% žena, a u ukupnom broju osoba kojima je odobren azil žena je 42%. Također, u 2023. smo imali i 2 odobrene supsidijarne zaštite, ali među njima nema žena. Pri tendenciji jačanja nadzora državnih granica i učinkovitog suzbijanja neregularnih migracija, a što je i obveza Republike Hrvatske kao članice EU te sada i zemlje koja pripada schengenskom području, potrebno je voditi brigu o nesmetanom i sigurnom pristupu sustavu azila, posebno najranjivijim skupinama žena.

12

PROVEDBA NACIONALNOG AKCIJSKOG PLANA PROVEDBE REZOLUCIJE VIJEĆA SIGURNOSTI UN-A 1325(2000) – O ŽENAMA, MIRU I SIGURNOSTI I SRODNIH REZOLUCIJA

Pravobraniteljica, kao i prethodnih godina, primjećuje da se naponi ulažu u povećanje broja žena u oružanim snagama, policiji, kao i mirovnim misijama te da su vidljivi rezultati, ali i određene oscilacije. Osim što je ženama iznimno teško uspjeti u poslovima u kojima tradicionalno dominiraju muškarci, žene nailaze i na poteškoće u usklađivanju posla s obiteljskim obvezama pa nedostaju pokazatelji o programima i politikama koje daju podršku usklađivanju poslovnog i privatnog života, odnosno programi i mjere za podršku onim ženama koje su zaposlenice oružanih snaga, kao i roditeljima koji su, oboje, zaposlenici/ce oružanih snaga. Pravobraniteljica smatra da je nužno integrirati sveobuhvatni i rodno osjetljiv pristup miru i sigurnosti, ali koji uključuje uvođenje rodne ravnoteže i jačanje uloga žena u mirovnoj politici i obrambenom sigurnosnom sektoru te da je potrebno odgovoriti i na nove izazove kao što su sukobi, pandemije, klimatske promjene, katastrofe, masovne migracije, a koje dominiraju globalnom scenom posljednjih godina i nemoguće ih je adekvatno sagledavati i rješavati ako se ne uzme u obzir njihova rodna dimenzija.

12.1. ŽRTVE SEKSUALNOG NASILJA U DOMOVINSKOM RATU

Žrtve seksualnog nasilja u Domovinskom ratu prema podacima koje je Pravobraniteljici dostavilo Ministarstvo hrvatskih branitelja, od dana stupanja na snagu Zakona o pravima žrtava seksualnog nasilja za vrijeme oružane agresije na RH u Domovinskom ratu, odnosno od 18.6.2015. do 31.12.2023., Povjerenstvo je ukupno zaprimilo 304 zahtjeva za stjecanje statusa žrtve seksualnog nasilja u Domovinskom ratu i ostvarivanje prava sukladno Zakonu. Od toga je riješeno ukupno 300 zahtjeva, dok je još 4 zahtjeva u postupku rješavanja. Ukupno je 227 zahtjeva podneseno od strane žena (75 %) i 77 zahtjeva od strane muškaraca (25%).

13

MEHANIZMI ZA PROVEDBU ZAKONA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

Strateški okvir za provedbu politike ravnopravnosti spolova nužan je kao podloga za djelovanje županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova koja sukladno ZRS-u provode nacionalnu politiku na lokalnoj razini i koordinatora/ica u tijelima državne uprave za ravnopravnost spolova koji provedbu iste koordiniraju, kao i za tijela državne uprave i pravne osobe u pretežitom vlasništvu države s obzirom na to da njihovi Planovi nužno moraju sadržavati plan provedbe aktivnosti vezanih uz mjere nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova. Pravobraniteljica smatra nužnim **ojačati rad na koordinaciji županijskih/općinskih povjerenstava za ravnopravnost spolova kroz redovite godišnje konferencije/sastanke** te provesti ostale preporuke navedene u cjelovitom Izvješću.

U okviru svog djelokruga praćenja zakona i propisa, Pravobraniteljica je pratila proces izrade i donošenja zakona, propisa i javnih politika te je iz aspekta ravnopravnosti spolova dala 59 mišljenja i/ili prijedloge izmjena i dopuna u 49 otvorenih predmeta. Kao posebno važne zakone, propise i strateške dokumente kod kojih se Pravobraniteljica uključila u proces javnog savjetovanja ističemo: Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o službenicima i namještenicima u lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, Nacrt prijedloga Zakona o državnim službenicima, Nacrt prijedloga Akcijskog plana djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2026., Nacrt prijedloga Zakona o plaćama u državnoj službi i javnim službama, Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o stambenom zbrinjavanju na potpomognutim područjima, Prijedlog Protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj skrbi, Prijedlog Pravilnika o sadržaju i načinu podnošenja izvješća o ostvarivanju prava na roditeljne i roditeljske potpore, Prijedlog Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja elektroničkog očevidnika o korisnicima prava na roditeljne i roditeljske potpore, Plan zakonodavnih aktivnosti Ministarstva pravosuđa i uprave za 2024., Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o doplatku za djecu, Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, Nacrt prijedloga Nacionalnog plana razvoja kulture i medija za razdoblje od 2023. do 2027. i Nacrt prijedloga Akcijskog plana razvoja kulture i medija za razdoblje od 2023. do 2024., Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona, Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima, Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, Nacrt Nacionalnog programa za zaštitu i promicanje dojenja za razdoblje od 2023. do 2026., Prijedlog Pravilnika o jedinstvenoj metodologiji za procjenu potreba, Nacrt Akcijskog plana Grada Zagreba za provedbu Povelje integrirajućih gradova za 2023. i 2024., Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira, Akcijski plan zaštite i promicanja ljudskih prava za 2024.-2025. i Akcijski plan suzbijanja diskriminacije 2024.-2025.

IV. FINANCIJSKO POSLOVANJE

Financijski plan za 2023. iznosio je ukupno 1.371.178,00 eura¹⁵, izvršenje 1.104.636,68 eura ili 80,56%, od čega 508.263,00 eura za izdatke redovnog poslovanja i 600.521,03 eura za izdatke provedbe međunarodnog projekta „Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojčicama i ženama te stvaranje sigurnijeg online okruženja, DAPHNE-101096462-bE-SAFE”, kojeg je Pravobraniteljica nositeljica.

¹⁵ Državnim proračunom RH za 2023. financijski plan je bio utvrđen u iznosu od 533.617,00 eura (NN, broj 145). Izmjenom i dopunom Državnog proračuna RH povećan je za 862.915,00 eura i utvrđen u ukupnom iznosu od 1.396.532,00 eura temeljem 2 uplate Europske komisije izvršene 28.12.2022. i 17.01.2023. za predfinanciranje aktivnosti K735006, na Izvoru 51 – Pomoći EU, u korist projekta „DAPHNE-101096462-bE-SAFE“ kojeg je Pravobraniteljica nositeljica. Krajem proračunske godine Financijski plan Pravobraniteljice je umanjnjen za nepotrošen iznos redovnih sredstava (na izvoru financiranja 11- Opći prihodi i primici) u iznosu od 25.354 eura radi uštede u korist Državnog proračuna i tada utvrđen u iznosu od 1.371.178,00 eura.

V. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE PRAVOBRANITELJICE

Izješće o radu Pravobraniteljice za 2023., čini presjek godišnjeg rada institucije i slučajeva, ukazuje na pojedine trendove vezano za diskriminaciju i to na temelju: spola, bračnog i obiteljskog statusa, majčinstva, spolne orijentacije i rodnog identiteta te u područjima: rada, zapošljavanja i socijalne sigurnosti, obitelji (uključujući obiteljsko nasilje), obrazovanja, političke participacije, medija, i sporta.

Unatoč izazovima vezano uz okolnosti posljedica potresa, nastavljen je i u 2023., proaktivni rad Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova.

Pravobraniteljica je radila na ukupno **1.909** predmeta, od kojih se **829** pritužbi odnosilo na zaštitu od diskriminacije), dok se većina ostalih odnosila na praćenje primjene Zakona o ravnopravnosti spolova, na suradnju na međunarodnoj, nacionalnoj i lokalnoj razini s dionicima zakonodavne i izvršne, predstavnicima drugih institucija i organizacija. Specifičnost ovog izvještajnog razdoblja je sudjelovanje Pravobraniteljice - kao nositeljice i/ili partnerske organizacije u **4 projekta** financiranih sredstvima Europske unije, Grada Zagreba i/ili iz drugih međunarodnih izvora. Započeta je 3-godišnja provedba *EU-projekta „Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojčicama i ženama“*, temeljem kojeg je kao nositeljica projekta početkom 2023., osigurala uplatu europskih sredstava u korist Državnog proračuna, u iznosu 1.508.387,74 eura.

Ukupno gledano kao i ranijih godina, razvrstano **po spolu oštećenih osoba**, razmatrani slučajevi su se većinom odnosili na - žene (80,8%), razvrstano **po osnovi diskriminacije** – temeljem spola (60,2%), temeljem spolne orijentacije i rodnog identiteta (5,2%), obiteljskog i bračnog statusa (2,1%), višestruke diskriminacije - spol i obiteljski status (28,4%) , te po drugim osnovama utvrđenih ZRS-om u udjelima manjim od 2,5%.

Analiza 829 pritužbi građana/ki razvrstanih prema **području diskriminacije** ukazuje da se kao i ranijih godina njihov najveći broj odnosi na područje - uprave od 74,7%, pri čemu pritužbe koje se odnose na status roditelja odgajatelja čini 40,4%; zatim područje socijalne sigurnosti, uključujući socijalnu skrb, mirovinsko i zdravstveno osiguranje od 20,1%; rada i zapošljavanja 14,2%, javno informiranje i medije 12,9%, zdravstvenu zaštitu 3,6%; pravosuđe 2,4% te ostala područja.

Pravobraniteljica je na ukupno 1.909 predmeta donijela 741 odluku, od čega je uputila 314 pisanih preporuka, 269 upozorenja i 158 prijedloga. Nadležnom državnom odvjetništvu prijavila je sumnju na počinjenje kaznenog djela u 9 slučajeva, na prekršajno djelo u 1 slučaju. Zadržan je trend **uvažavanja njezinih upozorenja/preporuka/prijedloga** na visokih 95% (88% slučajeva u potpunosti i 7% slučajeva djelomično), te se u 5% slučajeva ne uvažavaju (zbog čega je poduzimala daljnje pravne radnje).

Postupajući po pritužbama i osobnoj inicijativi, djelovalo se na svim razinama državne uprave i na području svih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, uključujući i druge pravne i fizičke osobe te medije. **Teritorijalno gledano** vidljiv je priličan nesrazmjer vezano za osobe koje su se prituživale s područja cijele Republike Hrvatske. Naime, najviše iz Grada Zagreba (62,6%), te iz ostalih županija u prosjeku manje od 5% - iz Zagrebačke županije (5,4%), Splitsko-dalmatinske (5,1%), Istarske (4,2%), Osječko-baranjske (3,7%), Primorsko-goranske (3,6%) i drugih županija.

Statistika ukazuje da smo niz godina suočeni s najvećim brojem pritužbi žena na diskriminatorsno postupanje u svim segmentima društva, što čini konstantu od oko 2/3 svih pritužbi te ukazuje na činjenicu da su žene i dalje društvena skupina koja je suočena s diskriminacijom temeljem spola,

majčinstva i obiteljskog statusa u društvenoj, javnoj i privatnoj sferi. Zaprimamo i pritužbe muškaraca i to u najvećem broju u području roditeljske skrbi.

Podaci Eurostat-a ukazuju da je Republika Hrvatska i dalje među zemljama sa **stopom nezaposlenosti** koja je iznad EU prosjeka, te se nalazi među zemljama s najvećim razlikama po spolu u stopama nezaposlenosti¹⁶. Podaci HZZ-a iz evidencije registrirane nezaposlenosti u 2023., pokazuju udio žena u ukupnoj evidenciji od 57,1%, a u pojedinim županijama udio žena u evidenciji registrirane nezaposlenosti je prelazio i 60%.

Na veliku prisutnost prekarnog rada ponovno ukazuju i podaci Eurostat-a, koji Hrvatsku sa stopom od 3,9% smještaju među zemlje najvećom prisutnošću **prekarnog rada**¹⁷, ali i analiza izlazaka iz evidencije nezaposlenih osoba temeljem radnog odnosa prema mjesečnim statističkim biltenima HZZ-a, koja pokazuje čak 6,5 puta veću prisutnost ugovora o radu na određeno vrijeme od ugovora o radu na neodređeno vrijeme po toj osnovi. Prema pritužbama građanki, **životna dob i majčinstvo** i nadalje ostaju glavne prepreke rodne diskriminacije žena na tržištu rada.

Zaštitu trudnica s ugovorom o radu na određeno vrijeme potrebno je dodatno pojačati jer je dokazivanje neproduženja ugovora zbog trudnoće za žrtve diskriminacije vrlo komplicirano te su često u lošijoj procesnoj poziciji i nemaju na dispoziciji dokaze kojima mogu potkrijepiti svoje navode. Također, držimo potrebnim produžiti rok nakon prestanka trudnoće ili prestanka korištenja prava u skladu s propisom o roditeljskim i roditeljskim potporama, unutar kojeg poslodavac ne smije otkazati ugovor o radu trudnici i osobi koja se koristi nekim od tih prava.

Podaci EIGE-a upućuju na visoki **rodni jaz u neformalnoj skrbi** odnosno brizi za djecu, starije i nemoćne članove obitelji, u kojoj u Hrvatskoj sudjeluje 39% žena i 28% muškaraca, što uz okolnost da 78% žena i 34% muškaraca svakodnevno sudjeluje u obavljanju kućanskih poslova, Hrvatsku pozicionira tek na 22. mjesto na razini Europske unije.

Nadalje, podaci HANFA-e i EIGE-a ukazuju na daljnju prisutnost **vertikalne segregacije** u odnosu na upravljačke pozicije i veliku udaljenost od ciljeva postavljenih *Direktivom o poboljšanju rodne ravnoteže među direktorima uvrštenih trgovačkih društava i o povezanim mjerama*. Naime, udio žena u upravama dioničkih društava čije su dionice/korporativne obveznice bile uvrštene na uređeno tržište Zagrebačke burze iznosio je 17,29%, dok je udio žena u nadzornim odborima navedenih društava iznosio 24,78%.

Prosječna bruto plaća muškaraca zaposlenih u pravnim osobama iznosila je 1.635 eura, dok je prosječna plaća žena iznosila 1.524 eura, što upućuje na **rodni jaz** u plaćama od 6,8%, odnosno relativnu stagnaciju rodnog jaza u plaćama. Također, rodni jaz u mirovinama se nije značajno promijenio te prema zadnje dostupnim godišnjim podacima DZS-a iznosi 20,3%.

Snažnu inicijativu u smjeru povećanja **transparentnosti plaća** u vidu pripreme i usvajanja (17.5.2023.) *Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o jačanju primjene načela jednakih plaća muškaraca i žena za jednak rad ili rad jednake vrijednosti putem transparentnosti plaća i provedbenih mehanizama*, podupirala je Pravobraniteljica u posebnoj ekspertnoj radnoj skupini Equinet-a osnovanoj radi analize i utjecaja na sadržaj predmetne direktive, kao i kroz interakciju sa nadležnim državnim tijelima.

¹⁶ Uz Grčku, Italiju, Latviju i Litvu.

¹⁷ Na razini članica EU - jedino Francuska ima nepovoljniju stopu prekarnog rada.

U izvještajnoj godini, Pravobraniteljica je proaktivno surađivala i davala mišljenja na izmjene podzakonskih akata vezano za **seksualno uznemiravanje na radnom mjestu** te se nastavio trend pojačanog normiranja materije kroz interne propise mnogih institucija, tvrtki i organizacija, neke od kojih nisu niti imale propisane postupke za zaštitu dostojanstva radnika/ca i disciplinskog kažnjavanja počinitelja/ica u slučaju spolnog uznemiravanja. Međutim, unatoč blagom porastu broja kaznenih djela seksualnog uznemiravanja, sudska praksa i dalje bilježi izrazito niske brojke postupaka zbog ove vrste diskriminatornog ponašanja, a oni pokrenuti provode se uglavnom bez potrebnog razumijevanja spolne diskriminacije, odnosno senzibiliteta za žrtve. Tome u prilog ide i odluka Europskog suda za ljudska prava (ESLJP) u jednom slučaju seksualnog nasilja, u kojem je također postupala i Pravobraniteljica. ESLJP je (12.12.2023.) objavio presudu u predmetu Vučković protiv Hrvatske, slučaj na kojem je Pravobraniteljica postupala još od 2015., te se (2018.) umiješala u sudski postupak na strani žrtve. ESLJP je izrazio jasno stajalište o neprihvatljivosti politike blagog kažnjavanja počinitelja (izricanje kazne radom za opće dobro na slobodi počinitelju seksualnog nasilja), na što Pravobraniteljica kontinuirano upozorava već godinama.

U okviru projektnih ciljeva podržavajućeg EU-projekta „TEAMWORK#2: combaT sExuAlharassMent in the WORKplace vol_2“, uveden je tzv. **Helpdesk** ili poseban obrazac za prijavu seksualnog uznemiravanja na web-stranicama Pravobraniteljice. I dalje je zamijećen nastavak trenda anonimnog prijavljivanja spolnog uznemiravanja. Pravobraniteljica je kroz svoj rad na praćenju ove vrste rodno utemeljenog nasilja primijetila kako i dalje prevelik broj žrtava nema povjerenja u sustav zaštite i učinkovitost progona.

Pravobraniteljica pozdravlja **uvođenje očevog dopusta** kao i povećanje naknade plaće za vrijeme korištenja roditeljskog dopusta, ali se i nadalje zalažemo za potpuno delimitiranje iznosa roditeljskih naknada, kao i za potrebu isplate dvostrukih novčanih naknada i potpora iz sustava roditeljskih potpora u slučajevima poroda blizanaca. Uspoređujući roditeljski dopust i očinski dopust, vidljivo je kako je roditeljski dopust koristilo svega 2.022 muškaraca, dok je očinski dopust istodobno koristilo 16.289 očeva, odnosno njih gotovo osam puta više.

Preporuke Pravobraniteljice vezano za razvoj demografske politike se odnose na: poduzimanje normativnih mjera u cilju jačanja zaštite položaja trudnica i roditelja na tržištu rada; provedba mjera za održavanje i razvoj predškolske djelatnosti u cilju povećanja vrtičkih kapaciteta i njihove dostupnosti; organiziranje školske nastave na način koji će roditeljima olakšati usklađivanje poslovnog i obiteljskog života i prilagoditi kapacitete demografskim potrebama i očekivanjima.

U području **obiteljskih odnosa i roditeljske skrbi** najčešće očevi iskazuju nezadovoljstvo odlukama Hrvatskog zavoda za socijalni rad i sudova o roditeljskoj skrbi te pasivnosti i nepoduzimanju adekvatnih i žurnih mjera, dok majke ukazuju na nesenzibiliziranost stručnih osoba vezano uz nasilje u obitelji kojem su bile prethodno izložene u obiteljskoj/partnerskoj zajednici. Pored postupanja po zaprimljenim pritužbama, izvještajno razdoblje karakteriziraju i određene aktivnosti vezane uz koncept/sindrom otuđenja od roditelja pri čemu je Pravobraniteljica isticala kako se prvenstveno radi o pitanju struke koja se o navedenom treba odrediti.

Pravobraniteljica sudjeluje u svim radnim skupinama koje se odnose na ravnopravnost spolova na nacionalnoj razini, a u kojima se aktivno zalaže za ustrojavanje mehanizama koji bi dugoročno omogućili učinkovitije suzbijanje **nasilja prema ženama, rodno uvjetovanog nasilja**. Pravobraniteljica je u navedenim radnim skupinama predlagala jačanje svih postojećih nacionalnih preventivnih mehanizama te uvođenje sustavne i sveobuhvatnije prevencije rodno utemeljenog nasilja, posebice ustrojavanje konkretne, kvalitetne i dugotrajnije psihosocijalne podrške obiteljima u

problemima, a prije eskalacije nasilničkih obrazaca ponašanja. Pravobraniteljica se zalagala i za osiguravanje dodatnih sredstava za resocijalizaciju počinitelja rodno utemeljenog nasilja, osnivanje specijalnih odjela za rodno utemeljeno nasilje pri policiji, državnom odvjetništvu, sudovima te centrima za socijalnu skrb, a sve kako bi se postigla učinkovitija i tješnja suradnja među ovim tijelima te žrtvama osigurala stvarna i učinkovita zaštita, a ne samo deklaratorna i formalna.

Pravobraniteljica je kontinuirano javno izražavala ozbiljnu zabrinutost u odnosu na činjenicu da većinu nasilja prema ženama i dalje čine zapravo njihovi najbliži, supruzi, partneri/bivši partneri, sinovi, dok veliki broj žena smrtno strada upravo nakon što se odluči prekinuti nasilnički odnos.

Glavni zabilježeni trend zadnjih skoro deset godina jest kontinuirani rast broja kaznenih djela nasilničkih ponašanja u obitelji i među bliskim osobama, te pad broja prekršajnih djela u istom razdoblju. Naime, ove godine je po prvi puta brojka evidentiranih kaznenih djela (8.460) pretekla brojkom evidentiranih prekršajnih djela (7.675), za čak 785 evidentiranih kaznenih djela među bliskim osobama i u obitelji.

Vezano za ostvarivanje **prava LGBTIQ osoba**, Pravobraniteljica i nadalje daje preporuke nadležnim tijelima da uvrste u nacionalne politike konkretne ciljeve/mjere koje će se specifično odnositi na: promicanje prava i zaštitu LGBTIQ osoba od diskriminacije; procijene napredak Hrvatske u provedbi Strategije EU o ravnopravnosti LGBTIQ osoba 2020.-2025., te izvijeste Europsku komisiju i Europski parlament o rezultatima procjene; uspostavu proaktivnijeg djelovanja Radne skupine za praćenje zločina iz mržnje, te funkcionalan i pravovremen sustav prikupljanja i analize podataka o zločinima iz mržnje; povećanje broja edukacija o zločinima iz mržnje za predstavnike/ce tijela kaznenog progona.

Kako je tijekom izvještajne godine nastavljeno i pojačano negativno izvještavanje o **transrodnim osobama** od strane određenih medija/portala, što je rezultiralo i većim brojem pritužbi na neprimjereno, pristrano, a ponekad i huškačko medijsko izvještavanje pojedinih medija o transrodnim osobama, Pravobraniteljica je u više navrata reagirala s preporukama, javnim istupima i priopćenjima, kako bi zaštitila transrodne osobe i stručne zdravstvene djelatnike/ce od neprimjerenih medijskih napisa.

Pravobraniteljica je u izvještajnoj godini sudjelovala u brojnim aktivnostima koje se odnose na promicanje ravnopravnosti spolova u području **obrazovanja**, uključujući provedbu edukacija na različitim obrazovnim razinama i za različite ciljne skupine, od učenika do ravnatelja školskih ustanova. Pritužbe koje je zaprimala tijekom godine i dalje ukazuju na neiskorijenjenost rodni stereotipa u odgojno-obrazovnom sustavu na čijoj prevenciji i suzbijanju je potrebno ustrajno raditi.

Iako je došlo do pozitivnih poboljšanja u području medijskih izvještavanja o rodno utemeljenom nasilju, **medijski sadržaji** i dalje obiluju senzacionalizmom i narušavanje privatnosti i dostojanstva žrtava rodno utemeljenog nasilja. Seksizam u javnom prostoru i izjavama javnih osoba te komunikaciji putem društvenih mreža, kao i seksizmi, objektivizacija žena i rodni stereotipi u medijskim sadržajima i oglašavanju ostaju prisutni, no ohrabruje činjenica da građani/ke reagiraju na takve sadržaje pritužujući se Pravobraniteljici te medijima i oglašivačima, čime se dugoročno mijenjaju postojeće prakse.

Po pitanju **političke participacije žena** u tijelima političkog odlučivanja, Hrvatska se nalazi ispod prosjeka EU na svim razinama, a posebno zabrinjavajući pokazatelji su rezultati posljednjih parlamentarnih izbora (2020.) kada je izabrano svega 23% žena, te rezultati posljednjih lokalnih izbora (2021.) kada je izabrano svega 27% žena. Pritom nije na odmet spomenuti da se radi o najpovoljnijim rezultatima iz perspektive ravnopravnosti spolova od osnutka RH. Uz dosljednu primjenu izborne kvote, na narednim parlamentarnim (2024.) i lokalnim izborima (2025.) valjalo bi inzistirati na odlučnom poštivanju načela ravnopravnosti spolova i provođenju svih prikladnih mjera pozitivne akcije kako bi se postigli znatno bolji izborni rezultati nego do sada.

Na području **reproduktivnog zdravlja** i prava žena, izvještajnu godinu obilježio je povećan broj pritužbi u području reproduktivnog zdravlja žena i one su se najvećim dijelom odnosile na neodgovarajuće postupanje zdravstvenih djelatnika/ca prema ženama u rodilištima.

Izvještajno razdoblje prema aktivnostima Pravobraniteljice ukazuje kako je području **mentalnog zdravlja** potrebno pristupiti i sa rodnog aspekta, a što svakako podrazumijeva prikupljanje rodno segregiranih podataka kao i prepoznavanje rizika višestruke diskriminacije kojem su izložene žene i djevojčice sa problemima mentalnog zdravlja.

Godinu su obilježile i aktivnosti usmjerene na **rodnu ravnopravnost u sportu**. Početkom godine usvojen je i objavljen novi *Popis značajnih događaja* kojim se definiraju nacionalno značajni događaji koji trebaju biti javno dostupni na televizijskim programima slobodnog pristupa, pri čemu su uvažene preporuke Pravobraniteljice koja je niz godina upozoravala na diskriminirajući položaj ženskog sporta u starom Popisu (na snazi od 2008.), a u kojem su sportska natjecanja u ženskoj konkurenciji bila gotovo u potpunosti isključena iz događaja značajnih za javnost.¹⁸ Kao i prethodnih godina, Pravobraniteljica predlaže da se primjenjuju posebne mjere propisane ZRS-om radi nadoknađivanja nepovoljnog položaja žena u sportu; potiče ravnopravna medijska pokrivenost muškog i ženskog sporta, te u tu svrhu nastojati osigurati prijenose natjecanja istog ranga i u muškoj i u ženskoj konkurenciji; raditi na suzbijanju osjetne podzastupljenosti žena na upravljačkim pozicijama u području sporta, uz razmatranje uvođenja spolnih kvota; te predano suzbijati rodno utemeljeno nasilje i seksizme u sportu.

Pravobraniteljica posebnu pažnju pridaje rješavanju problema posebno osjetljivih društvenih skupina koje su u **riziku višestruke diskriminacije** poput žena u ruralnim područjima, žena s invaliditetom, pripadnica nacionalnih manjina, žrtava seksualnog nasilja u Domovinskom ratu, oštećenica kaznenim djelom prostitucije, ovisnica i žrtva trgovanja ljudima. Značajna pažnja posvećena je i pitanju statusa, prava i obveza tražitelja/ica međunarodne zaštite, azilanata/ica i stranaca pod supsidijarnom zaštitom.

Kontinuirano smo pratili proces izrade i donošenja zakona, propisa i javnih politika te smo kao članovi radnih grupa ili putem **javnog savjetovanja** dali 59 mišljenja.

Temeljem postupanja po pritužbama građana/ki, kao i provedenih istraživanja i analiza, u cjelovitom Izvješću o radu za 2023., dajemo ukupno **62 opisa slučajeva i 149 preporuka** razvrstane po područjima rada na koja se odnose, uvjereni da će ih Vlada RH i Hrvatski sabor razmotriti i primijeniti u tekućoj godini, a sve u zajedničkom cilju poboljšanja ostvarenja ustavnog načela ravnopravnosti muškaraca i žena.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova

Višnja Ljubičić, dipl. iur.

U Zagrebu 29. ožujka 2024.

¹⁸ U novom Popisu izjednačen je medijski tretman natjecanja u muškoj i ženskoj konkurenciji u brojnim sportovima (nogometu, tenisu, atletici, plivanju, gimnastici, košarci, rukometu, odbojci, vaterpolu, skijanju, veslanju).